

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 28.

Tisdagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *von Sydow* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter slaktaren Johan Fredrik Sjöberg i Lund;

2:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter arbetaren Emanuel Ekbergs från Nysätra socken hustru Emma Teresa Ekberg, född Haglund; samt

3:o) angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter Emma Kristina Moberg från Ljungby socken.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Att ledamoten af Riksdagens Första kammare, f. landshöfdingen *Chr. E. von Oelreich* på grund af luftrörskatarr tills vidare är förhindrad att deltaga i Riksdagens arbete, intygar
Stockholm den 8 maj 1910.

Israel Hedenius,
leg. läkare.

Anmälades och bordlades
statsutskottets memorial:

nr 71, med anledning af remiss till statsutskottet af *dels* Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911 samt *dels* en i ämnet väckt motion, och

Första Kammarens Prot. 1910. Nr 28.

nr 73, i anledning af Kungl. Maj:ts skrifvelse angående fråga om anslag för provisorisk utvidgning af tekniska högskolan;

statsutskottets utlåtande nr 74, i anledning af vissa af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande, nr 1, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar m. m., *dels ock* fyra i anledning af samma proposition väckta motioner;

jordbruksutskottets utlåtande nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition i fråga om anvisande af medel för vissa kostnader för domänstyrelsen; äfvensom

Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 18, i anledning af Andra kammarens beslut på grund af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t i och för ändrade bestämmelser rörande tillhandahållandet af lik för den anatomiska undervisningen.

Upplästes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 18 § 34 punkten i lagen om val till Riksdagen;

nr 102, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af §§ 33 och 73 i förordningen om kommunalstyrelse på landet m. m. jämte en inom Riksdagen i ämnet väckt motion; samt

nr 103, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse af § 40 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862 samt § 42 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863.

Vid föredragning af följande från Andra kammaren ankomna protokollsutdrag,

nr 421, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, nr 44, i anledning af en inom kammaren väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående befintliga malmtillgångars tillgodogörande inom landet, och

nr 423, med delgifning af samma kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, nr 46, i anledning af väckt motion om

skrifvelse till Konungen med begäran om utredning rörande lämpligaste medlen att motarbeta alkoholmissbruket i Sverige,

beslöt Första kammaren hänvisa dessa ärenden, till sitt tillfälliga utskott nr 1.

Vid föredragning af ett från Andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 419, med delgifning af nämnda kammares beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande, nr 42, i anledning af väckt motion rörande officiell publikation af regeringsrättens utslag,

beslöt Första kammaren hänvisa detta ärende till sitt tillfälliga utskott nr 2.

Föredrogos, men bordlades änyo på flere ledamöters begäran följande den 7 innevarande maj bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 60—70, bevillningsutskottets betänkan den nr 21 och 22, lagutskottets utlåtanden nr 44 och 45, jordbruksutskottets utlåtanden nr 81—89 äfvensom första särskilda utskottets utlåtanden, nr 1—3.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet de under sammanträdet afämnade kungl. propositionerna.

Herr vice talmannen erhöi på begäran ordet och yttrade:

Jag ber att få föreslå, att på föredragningslistan till morgondagens plenum må uppföras främst de i dag första gången bordlagda ärenden och därefter ärendena i den ordning, hvori de förekomma på dagens föredragningslista, med undantag af att lagutskottets utlåtande nr 44 sättes efter jordbruksutskottets utlåtande nr 89, och att första särskilda utskottets utlåtanden nr 1, 2 och 3 uppföras på föredragningslistan till fredagens plenum.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kammaren åtskildes kl. 3,57 e. m.

In fidem

A. v. *Krusenstjerna.*

Onsdagen den 11 maj, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokoll för den 4 i denna månad.

Föredrogs och företogs momentvis till afgörande statsutskottets nästlidne dag bordlagda memorial nr 71, med anledning af remiss till statsutskottet af *dels* Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande af kostnaderna för arbetsdomstolen under år 1911 samt *dels* en i ämnet väckt motion.

Mom. a).

Med bifall till utskottets hemställan beslöt kammaren hänvisa den kungl. propositionen till Riksdagens särskilda utskott nr 2.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets under gårdagen bordlagda memorial nr 73, i anledning af Kungl. Maj:ts skrivelse till Riksdagen angående fråga om anslag för provisorisk utvidgning af tekniska högskolan.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande sistlidne dag bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtande nr 74, sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande nr 1, jordbruksutskottets utlåtande nr 90 äfvensom Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 18.

Ang. omorganisation af navigations-skolorna.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 7 och 10 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 60, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af navigations-skolorna samt fyra i ämnet väckta motioner.

I en till Riksdagen den 11 mars 1910 aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling hänvisad proposition (nr 103) hade Kungl. Maj:t under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsproto-

kollet öfver sjöförsvarsärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att bland annat godkänna förslag till stat för navigationsskolorna i riket att tillämpas från och med år 1911, af den lydelse propositionen utvisade.

Ang. omorganisation af navigationsskolorna.
(Forts.)

I två likalydande motioner, väckta den ena (nr 83) i Första kammaren af herr *P. Paulson* m. fl. och den andra (nr 294) i Andra kammaren af herrar *O. Olsson* i Kullenbergstorp och *N. Åkesson* hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta, att i Helsingborg finge inrättas en fullständig navigationsskola med såväl kaptens- som styrmansklass och att till aflönande af lärarekrafter vid densamma måtte å ordinarie stat anvisas samma belopp, som i Kungl. Maj:ts proposition föreslagits anvisadt till navigationsskolan i Malmö.

I en inom Andra kammaren väckt motion (nr 293) hade friherre *E. Palmstierna* m. fl. hemställt, att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 103 ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en förnyad utredning angående omorganisation af navigationsskolorna i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de synpunkter, som i denna motion anförts, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Slutligen hade herr *C. G. Lindley* i en inom Andra kammaren väckt motion (nr 295) föreslagit, att Riksdagen med afslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 103 ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa en förnyad utredning angående omorganisationen af navigationsskolorna i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de synpunkter, som i denna motion anförts, samt för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt,

- a) att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas;
- b) att herr *P. Paulsons* m. fl. samt herr *O. Olssons* i Kullenbergstorp i frågan väckta motioner icke måtte af Riksdagen bifallas;
- c) att icke heller friherre *Palmstiernas* m. fl. motion måtte vinna Riksdagens bifall; samt
- d) att Riksdagen jämväl måtte afslå herr *C. G. Lindleys* motion.

Herr *Paulson*: Då jag jämte två andra ledamöter af denna kammare gjorde framställning om en ny navigationsskolas inrättande i Helsingborg, hade vi för denna vår framställning synnerligen goda skäl uti det utlåtande, som afgifvits af 1905 års kommitté. I detta framhålles, hurusom Helsingborg med allt skäl kunde räknas bland

Ang. omorga-
nisation af
navigationss-
skolorna.
(Forts.)

de städer i vårt land, hvilka voro lifligast i afseende å sjöfarten, samt uttalades därjämte önskvärdheten och lämpligheten af att en navigationsskola där blefve inrättad, och kommittén tillstyrkte äfven en dylik. Nu har marinförvaltningen och kommerskollegium i gemensamt utlåtande visserligen erkänt »Hälsingborg vara en af landets lifligaste sjöstäder samt ansett, att genom det intresse, myndigheterna lagt i dagen i och för anordnandet af en sådan skola, förutsättningar funnes för meddelande af en rationell navigationsundervisning på platsen». Men detta oaktadt afstyrka emellertid ämbetsverken uti sitt utlåtande inrättandet af en navigationsskola i Hälsingborg, och Kungl. Maj:t har icke heller framlagt förslag därom. Att utskottet nu skulle tillstyrka vår motion var icke att vänta, då utskottet ansett sig böra afstyrka alla andra i ämnet gjorda framställningar, jämväl den kungl. propositionen. Hvad beträffar utskottets skäl, att, då en begränsning af navigationsskolornas antal vore önskvärd, man icke kunde tillstyrka en ny navigationsskola, vill jag erinra däremot, att om det på en viss plats förefinnes sådana förhållanden, att inrättandet af en navigationsskola där gör sig med synnerlig styrka gällande, bör genom indragningar af smärre förutvarande skolor i allt fall antalet kunna minskas, och då bör en ny skola också kunna komma till stånd, där behofvet visar sig särskildt trängande såsom fallet är i Hälsingborg. Då nu utskottet, som jag nämnde, afstyrkt såväl den kungl. propositionen som äfven i ämnet väckta motioner, så, om Riksdagens beslut skulle blifva i öfverensstämmelse härmed, kommer naturligtvis hela frågan att blifva föremål för förnyad utredning, och då är min lifliga förhoppning, att alla de goda skäl för inrättande af en navigationsskola i Hälsingborg, hvilka blifvit framlagda såväl i kommitténs förslag som i vår motion, skola vinna behörigt beaktande.

Under dessa förhållanden har jag icke något yrkande att göra.

Herr Wrangel: Behofvet af ny förordning angående befälet å svenska handelsfartyg och i samband härmed af nya bestämmelser för rikets navigationsskolor har länge varit känt och erkänt. Med sjöfartens alltjämt fortgående utveckling ha ökade kraf på fartygsbefälets och maskinbefälets utbildning och skicklighet gjort sig alltmera gällande. Särskildt framstår önskvärdheten och betydelsen af att den svenska handelsflottans befäl icke må intaga lägre ståndpunkt än motsvarande personal inom andra länder. Större kompetensfordringar än de nuvarande äro alltså erforderliga i teoretiskt afseende och desslikes i praktiskt. För det förra ändamålet erfordras nya bestämmelser för undervisning vid navigationsskolorna, högre inträdesfordringar, utvidgade kurser och ökade kraf på lärarpersonals duglighet; för det senare ändamålet kräfves särskildt större och mera utsträckt praktisk öfning ombord innan behörighetsbevis erhålles, och beträffande maskinbefälet äfven utbildning vid mekanisk verkstad. Om således kompetensvillkoren i allmänhet måste höjas

följer häraf, att icke blott befälet å större fartyg i utsträckt sjöfart, utan äfven — i motsats till hvad som nu är förhållandet — befälet å segelfartyg i inskränkta fart och å ångfartyg i s. k. inre fart bör utgöras af examinerad personal. För smärre fartyg i inre fart böra äfvenledes fordringarna för erhållande af s. k. tillståndsbevis skärpas.

Dessa och andra af sjöfartens målsmän framställda, men mindre betydelsefulla synpunkter hafva af Kungl. Maj:t till fullo beaktats. Efter mångåriga, mycket ingående och fullständiga utredningar föreligger nu ett förslag till omorganisation af navigationsskolorna, hvarjämte däremot svarande ny förordning angående befälet å svenska handelsflottan utarbetats. Då jag sålunda finner det föreliggande förslaget till omorganisation af navigationsskolorna i de allra flesta afseenden välgrundadt, har jag ansett mig böra särskildt framhålla orsakerna, hvarför jag likväl biträdt statsutskottets hemställan om afslag å Kungl. Maj:ts proposition; och dessutom är det vissa önskemål beträffande navigationsskolorna, som jag anser icke böra saknas i Riksdagens protokoll.

Kungl. Maj:t har, på förslag af marinförvaltningen och kommerskollegium, äskat anslag till 6 fullständiga navigationsskolor och 4 smärre. De fullständiga, som skulle inrättas i Stockholm, Göteborg, Malmö, Härnösand, Kalmar och Gäfle, äro afsedda att omfatta dels fullständiga navigationsafdelningar med kaptens-, styrmans- och skepparklasser, dels fullständiga maskinistafdelningar med 1:a, 2:a och 3:e maskinistklasser. Af dessa hafva skepparklassen och 3:e maskinistklassen nytillkommit. De öfriga, som skulle förefinnas i Strömstad, Karlshamn, Västervik och Visby, skulle omfatta smärre skolor, en del dock med fullständig navigationsafdelning. Nu har, från en mängd olika håll, af intresserade framhållits samma önskemål, som fått uttryck i friherre Palmstiernas m. fl:s motion, nämligen att antalet navigationsskolor måtte minskas. I frågans nuvarande läge synes denna sak vara kärnpunkten. Och jag vill därför något dröja vid densamma.

De skäl, som framhållits för *bibehållandet af de 10 nuvarande navigationsskolorna*, äro hufvudsakligast följande: De ynglingar, som söka inträde i navigationsskolorna, äro i de flesta fall föga bemedlade, och därför vore det för dem en gifven fördel, ej mindre att en skola funnes nära hemorten, än äfven att skolor funnes i smärre städer med billiga lefnadskostnader. Vidare ansåge man, att tillvaron af en navigationsskola, synnerligast i en mindre stad, skulle framkalla och underhålla intresse för sjömansyrket hos den omgivande traktens yngre manliga befolkning. Indragning af navigations-skola skulle helt visst inom vederbörande samhälle, som under årtal haft sådan skola och inrättat sig härför, väcka mycken misstämning. Ett stort antal fartygsredare hade för öfrigt i underdänig skrifvelse den 26 januari 1907 framhållit angelägenheten af att ökad tillfälle bereddes till afläggande af maskinistexamen genom anord-

Ang. omorganisation af navigationsskolorna.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation af
navigationsskolorna.
(Forts.)

nande af maskinistafdelningar vid ytterligare 2 navigationsskolor utöfver de 6, där sådana afdelningar af navigationsskolekommittén föreslagits. Slutligen ansågs indragning af någon navigationsskola mindre lämplig, då tillloppet af elever förväntades blifva större på grund af de ifrågasatta nya bestämmelserna angående befäl å handelsfartyg.

I detta sist nämnda afseende ha vissa motionärer uttalat en motsatt uppfattning. Det synes mig, som om förhållandet härvidlag bör bli sådant, att eleverna i kaptens-, styrmans- och de två högre maskinistklasserna möjligen något minskas, men att ett icke obetydligt antal elever i skeppar- och 3:e maskinistklasserna tillkommer, hvadan totalantalet elever måste bli större än för närvarande.

Se vi nu på de motiv, som tala för en *minskning af skolornas antal*, så finna vi, att hufvudsakligen följande åberopats: Undervisningen vid ett mindre antal skolor bör kunna ordnas på ett rationellare och mera likformigt sätt; och om skolorna äro färre, bör inspektionen underlättas och blifva mera tillfredsställande. Ett mindre antal skolor bör medgifva anskaffandet af bättre och rikhaltigare undervisningsmateriel för hvarje skola. Större säkerhet vinnes för att goda lärarkrafter alltid finnas att tillgå, då lärarnes antal är mindre. Vissa smärre olägenheter torde för öfrigt vidlåda skolor, som äro förlagda till mindre städer.

De båda förstnämnda motiven — om mera likformig undervisning och effektivare inspektion — synas mig föga vägande. Nog kan undervisningen ordnas på tillfredsställande sätt och nog kan en tillfredsställande inspektion utöfvas, äfven om skolornas antal vore 10. De öfriga skälen äro säkerligen af större betydelse; men de torde dock knappast väga tyngre än de skäl, som nyss anförts för *bibehållandet* af det nuvarande antalet skolor. Också hafva dessa skäl varit afgörande ej blott för navigationsskolekommittén, för marinförvaltningen och för kommerskollegium, utan äfven för Kungl. Maj:t. Det oaktadt och ehuru jag, som sagdt, funnit Kungl. Maj:ts proposition vara grundad på en ingående och omsorgsfull utredning — ett omdöme, som jämväl delas af statsutskottet — under det att friherre Palmstiernas m. fl:s motion skulle kunna gifva anledning till många invändningar och beriktiganden, har jag funnit mig böra yrka afslag på Kungl. Maj:ts proposition i dess nuvarande form. Jag har gjort detta därför, att jag hyser den uppfattningen, att ett tillfredsställande ordnande af navigationsskolorna är möjligt för betydligt mindre kostnad, än hvad Kungl. Maj:ts förslag innebär. Särskildt tror jag, att antalet fullständiga skolor, d. v. s. sådana, som omfatta fullständiga kurser såväl inom navigationsafdelningen som inom maskinistafdelningen, utan olägenhet skulle kunna inskränkas till 4, såsom också navigationsskolekommittén föreslagit, under det att Kungl. Maj:t på ämbetsverkens förslag hemställt om inrättande af 6 sådana skolor. I denna min uppfattning styrkes jag ytterligare därpå, att elevantalet vid vissa navigationsskolor under

5-årsperioden 1900—05 i medeltal varit så litet som 16, 22 och 28. Vissa år ha i en del kaptensklasser endast funnits 2—4 elever.

Att en koncentrerung af undervisningen utan svårighet skulle kunna ske, synes mig framgå äfven däraf, att såväl i Stockholms som i Göteborgs och Malmö navigationsskolor finnes utrymme för ett betydligt större antal elever än det hittills vanliga. Friherre Palmstierna m. fl. motionärer framhålla visserligen, att för en sådan koncentrerung till Stockholm, Göteborg, Malmö, Kalmar och Härnösand »måste skolorna i samtliga dessa städer, utom Stockholm, antingen ny- eller tillbyggas»; men de synas härvid icke hafva tagit hänsyn till hvad Kungl. Maj:ts proposition härom på sid. 27 har att omförmåla. Icke allenast Stockholms utan äfven Göteborgs och Malmö navigationsskolor kunna mottaga betydligt flera elever.

Huruvida en del af de öfriga skolorna lämpligen skulle kunna indragas, anser jag blifva föremål för särskild utredning. I hvarje fall tror jag, att deras organisation kan betydligt förenklas, i synnerhet om undervisningen på vissa håll inskränkes till att omfatta endast skeppar- och 3:e maskinistklasser, i hvilket fall kostnaderna för sådana skolor skulle kunna afsevärdt inskränkas.

Jag anser mig, som sagdt, böra begagna detta tillfälle, att beträffande undervisningen vid navigationsskolorna, äfven framhålla några önskemål, som i den kungl. propositionen enligt mitt förmenande icke tillräckligt betonats.

Först och främst vill jag då med några ord beröra den fråga, som upptagits i herr Lindleys motion, nämligen om inrättandet af en flytande navigationsskola, såsom föreslagits af herr G. Wallenberg i en reservation till navigationsskolekommitténs betänkande. Jag finner denna tanke mycket tilltalande, och jag vet af egen flerårig lärarerfarenhet, hur ofantligt nyttiga de praktiska tillämpningsöfningarna ombord äro för de unga navigatörerna. Det är endast de svårberäkneliga eller oberäkneliga och antagligen ganska stora kostnaderna för dylika kurser, som afhållit mig från att för närvarande yrka bifall till nämnda motion. Men då jag sålunda finner mig förhindrad att göra detta, vill jag på det kraftigaste framhålla nödvändigheten af att undervisningen vid navigationsskolorna ordnas med största möjliga hänsyn till navigationens praktiska utöfvande. Hvarje skola bör för detta ändamål äga riklig tillgång på tidsenlig åskådningsmateriel — framför allt sjökort, moderna kompasser, deviationsbord, pejlskifvor, logg- och lodapparater, reflexionsinstrument, kronometrar m. m. Och dessa böra så mycket som möjligt komma till användning vid undervisningen. Jag har ansett mig böra framhålla detta stora önskemål särskildt af den anledningen, att friherre Palmstierna m. fl. i sin motion sid. 15, bland annat yttrat följande: »Hvad navigationslärarexamen angår, så bör, utöfver hvad i kommittéförslaget stadgas, realskoleexamen och icke blott aflagd sjöofficers- eller sjökaptens-examen utgöra kompetensvillkor för deltagande i navigationslärarekurs». Om jag bortser från den egendomliga stiliseringen, så finner

Ang. omorganisation af navigationsskolorna.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation af
navigationsskolorna.
(Forts.)

jag motionärernas mening vara den, att enbart realskoleexamen skulle kunna berättiga till deltagande i navigationslärarekurs. En person, som aflagt realskoleexamen och genomgått navigationslärarekurs skulle väl då enligt motionärernas förmenande vara kompetent att bli navigationslärare. Men så som navigationslärarekursen är anordnad, och så som den är föreslagen, skulle en dylik navigationslärare kunna vara fullständigt *okunnig* i praktisk navigation. Han hade kanske aldrig använt ett sjökort, aldrig lärt sig den enklaste bestickföring, kurssättning, ortbestämning i sikte af land, loggning, lodning m. fl. enkla och för blifvande navigatörer oundgängliga grenar af navigationsvetenskapen. Jag hyser därför den bestämda uppfattningen, att sjöofficers- eller kaptensexamen är ett oeftergiftigt villkor för att kunna bli navigationslärare. Och jag vill gå ännu längre: hvarje navigationslärare bör hafva praktiskt utöfvat styrmanskonsten äfven på aflägsnare farvatten.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att framhålla min åsikt, att såväl den nuvarande som den föreslagna navigationslärarekursen är i hög grad bristfällig. Den bör enligt mitt förmenande icke allenast omfatta vissa grenar af navigationsvetenskapen, utan fullständig kurs i hela det vidtomfattande läroämnet, hvarvid särskildt dess praktiska sida bör ägnas största möjliga uppmärksamhet.

Det är dessa önskemål jag särskildt ansett mig böra framhålla. Då jag i öfrigt delar utskottets åsikter i frågan, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sörensson: Då jag är en af dem, som underskrifvit en af motionerna i ämnet, skall jag be att få yttra några ord. Vi hafva naturligtvis icke något yrkande på bifall, då statsutskottet enhälligt afstyrkt såväl den kungl. propositionen som motionerna, och jag skall icke heller inlåta mig på något yttrande beträffande det helt visst mycket sakkunniga uttalande, som den föregående talaren här har gjort. Men äfven detta hans anförande tyckes mig vittna om att frågan icke ännu är mogen. Det innehöll nämligen en hel del önskemål i fråga om navigationsskolornas anordnande, önskemål som helt visst skola blifva beaktade vid en blifvande utredning och en blifvande kungl. proposition, som väl snart nog bör vara att förvänta. Jag vill nu uttala den förhoppning, att de synpunkter, som framhållits i vår motion och hvilka synas oss vara mycket berättigade, också då böra tagas uti öfvervägande, så att Kungl. Maj:t måtte äfven härvidlag taga hänsyn till den stora sjöfartsnäring, som bedrifves i staden Hälsingborg. Och äfven hoppas jag, att staden själf blir satt i tillfälle att få framställa de erbjudanden och de offer, som den finner sig böra göra för att få sina önskningsar i detta afseende uppfyllda.

Jag har icke något yrkande att göra.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 7 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 61, i anledning af Kungl. Maj:ts i punkt 25 under åttonde hufvudtiteln af statsverkspropositionen gjorda framställning angående arfvoden åt en extra föredragande inom ecklesiastikdepartementet m. m.

*Ang. arfvoden
åt en extra
föredragande
inom ecklesia-
stikdeparte-
mentet m. m.*

I anslutning till hvad Kungl. Maj:t i punkt 25 under åttonde hufvudtiteln af den till Riksdagen den 15 januari 1910 aflåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behof i ämnet föreslagit, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen måtte för beredande af arfvoden åt extra föredragande i ecklesiastikdepartementet m. m. på extra stat för år 1911 anvisa ett anslag af 11,500 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att häraf förskottsvis under år 1910 af tillgängliga medel utanordna 7,000 kronor.

Herr statsrådet Swartz: Jag har naturligtvis ingen invändning att göra mot statsutskottets hemställan under denna punkt, men det är ett förhållande, som kommit till synes i motiveringen, hvilket gör att jag anser mig vara skyldig att här taga till orda. På sidan 10 säger nämligen utskottet, sedan utskottet redogjort för ett uttalande af civilministern i slutet på en interpellation angående föredragnings-sättet inför regeringsrätten:

»Utskottet vill med anslutning till dessa uttalanden framhålla nödvändigheten af att åt föredragningen inom regeringsrätten gifvas så enkla och litet betungande former som möjligt, så att de föredragande departementstjänstemännens arbete ej varder genom denna föredragning onödigtvis ökad. Därest detta iakttages, vill utskottet hålla före, att med all sannolikhet särskilda, för ifrågavarande föredragning afsedda tjänster inom Kungl. Maj:ts kansli icke vidare skola behöfva inrättas.»

Det är med anledning af detta uttalande, som jag anser mig skyldig att redan nu säga ifrån inför Riksdagen, att Riksdagen har att förvänta framställning om extra föredragande för finansdepartementets räkning. Från detta departement härröra nämligen mera än en tredjedel, icke allenast i kvantitativt utan väl också i kvalitativt afseende, af de ärenden, som regeringsrätten har att handlägga. Det har redan tidigare, innan regeringsrätten inrättades, vid många tillfällen framträdt behofvet af extra hjälp inom finansdepartementet för att hålla tillbaka en eljest sig ständigt ökande balans. Nu är det ju så, att, oafsedt huru det kan ordnas med uppsättande af promemorior inom regeringsrätten, ligger det dock i sakens natur att föredragningen inför regeringsrätten kräfver mera arbete och längre tid än den motsvarande föredragningen inför statsrådsberedningen, där den förut försiggått. Det ifrågavarande behofvet af extra föredragande inom finansdepartementet har därför ända från tiden för regeringsrättens inrättande gjort sig förnimbart och har hela tiden, som förflutit efter regeringsrättens inrättande, tillgodosetts genom pro-

Ang. ordfvoden
 åt en extra
 föredragande
 inom ecklesia-
 stikdeparte-
 mentet m. m.
 (Forts.)

visoriska anordningar. Arbetet med denna föredragningskyldighet växer allt mer och mer, så att det icke förefinnes någon som helst utsikt, att behovet af sådan extra föredragande skulle för framtiden minskas eller upphöra. Enda anledningen, hvarför man icke redan förut gjort anmälan hos Riksdagen om detta missförhållande och anhållit om Riksdagens medverkan till ett mera definitivt afhjäljande af detsamma, har varit, att man önskade kunna peka på en för alla fullt påtaglig erfarenhet af behovet, innan man ville göra en sådan framställning. För Kungl. Maj:ts regering står emellertid behovet klart och tydligt, och däraf följer också att framställning i sinom tid *måste* göras från Kungl. Maj:ts sida om medel för anställande af en extra föredragande inom departementet, och då jag icke anser det vara rätt, att Riksdagen invaggar sig i någon falsk förhoppning, hvilket utan tvifvel skulle kunnat blifva följden, om vid detta tillfälle icke något blifvit sagdt i anledning af utskottets uttalande, har jag ansett mig redan nu böra göra denna erinran inför kammaren.

Herr vice talmannen: När en af de första dagarna af riksdagen det här föreliggande ärendet behandlades inom statsutskottets andra afdelning, kunde man icke underlåta att fästa uppmärksamheten vid den motivering, som förelåg i den kungl. propositionen och som mycket starkt betonade det ökade arbete, som inrättandet af regeringsrätten medfört för departementens tjänstemän. Man kunde icke underlåta att i hvad som föreslogs och i hvad som sades vid motiverandet af förslagen se ett uppslag till något ganska omfattande efterföljande. Man tillät sig här spåra en begynnelse till inrättande af ett slags nytt ämbetsmannaverk, i någon mån liknande nedre justitierevisionen. För att få ännu bättre reda på denna sak fingo vi biträde från det mest sakkunniga håll, från vederbörande departement, och den utredning, som då gafs oss, styrkte oss ytterligare i den uppfattning vi förut kommit till, i uppfattningen om det mycket ökade arbete, som regeringsrättens inrättande hade medfört och också i vår farhåga för framtidsutsikterna. Då blef det naturligtvis fråga inom afdelningen om, hvarpå detta berodde och huru man möjligtvis skulle kunna förebygga, hvad man ansåg vara önskligt att förebygga, och då kom man till öfvertygelsen, att arbetets ökning i väsentlig mån berodde på föredragningsättet hos regeringsrätten och särskildt på den åtskillnad, som förefinnes i föredragningen inför regeringsrätten i jämförelse med föredragningen i statsrådsberedningen. Det förekom oss, som om det icke funnes tillräckliga motiv för åtminstone så stor skiljaktighet i föredragningsättet hos dessa två afgörande myndigheter.

Det var naturligtvis tanken härpå, som framkallade en interpellation i Andra kammaren, och när civilministern afgaf sitt svar på interpellationen, var detta för dem, som tänkt på denna sak, mycket lugnande och tillfredsställande, och det är nu blott som

en kontrasignation från utskottets sida till hvad civilministern sagt, som utskottet uttalar sig, såsom det gör i föreliggande betänkande. Civilministern har ju lofvat ganska vackra ting, men han har ändå, såsom sker med löften, tagit tillbaka litet på slutet. Statsutskottet har också först uttalat sig ganska bestämdt, men dragit sig något tillbaka på slutet och där sagt: »med all sannolikhet». Sådant skriftsätt känna vi ju till litet hvar, naturligtvis äfven finansministern, som tillhört både regeringen och statsutskottet.

Nu sade finansministern, att det för regeringen är alldeles klart och tydligt, att i finansdepartementet erfordras ökning i tjänstemannapersonalen. Då är det ju också klart och tydligt, att detta kommer att klart och tydligt framläggas för Riksdagen. Och om också Riksdagen skulle hafva invaggat sig i en förhoppning och somnat in däri, tager jag för gifvet, att det visserligen blir obehagligt att en gång blifva väckt därur — väckt blir den naturligtvis — men att följderna däraf icke blir något värre. Därför anser jag, att det icke heller är någon som helst risk i den föreliggande motiveringen, och jag anhåller om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 7 och 10 i denna månad bordlagda utlåtanden:

nr 62, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående rektorn vid realskolan i Oskarshamn J. V. Asplunds tjänstårsberäkning för uppflyttning i högre lönegrad, och

nr 63, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beloppet af arfvode i visst fall åt vikarie för lektor vid högre läro-
rinnese seminariet i Stockholm,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 7 och 10 innevarande maj bordlagda utlåtande nr 64, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till svensk undervisning för svenska barn i London.

Om anslag till svensk undervisning för svenska barn i London.

I en den 18 mars 1910 till Riksdagen afläten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 169, hade Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att för upprätthållande under tiden den 1 juli 1910—den 1 juli 1911 af

Om anslag till svensk undervisning för svenska barn i London på extra stat för år 1911 bevilja ett belopp af 2,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt föreskrifva.

svensk undervisning för svenska barn i London.
(Forts.)

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Reservation hade afgifvits af herr *G. Billing*, grefve *A. F. Wachtmeister*, friherre *J. T. Gripenstedt*, grefvarne *P. O. L. Kling-spor* och *C. O. Taube* samt herrar *O. Björklund*, *A. Åström*, *A. Bergström*, *J. Nilsson* och *E. A. Nilsson* i Örebro, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»Då utskottet anser, att Riksdagen, som för hvar och ett af åren 1909 — 1911 beviljat anslag å 1,600 kronor för svensk undervisning åt svenska barn i Berlin, icke bör undandraga sig att understödja den till sitt ändamål ej mindre behjärtansvärda svenska undervisningsverksamheten i London, samt utskottet ej funnit något att erinra mot beloppet af det äskade anslaget, får utskottet hemställa, att Riksdagen må för upprätthållande under tiden den 1 juli 1910 — den 1 juli 1911 af svensk undervisning för svenska barn i London på extra stat för år 1911 bevilja ett belopp af 2,000 kronor att utgå enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt föreskrifva.»

Herr statsrådet *Lindström*: Som herrarne veta, gifver svenska staten anslag till en svensk skola i Berlin. Detta anslag uppgår per år till 1,600 kronor. Nu har Kungl. Maj:t begärt ett anslag af 2,000 kronor till en liknande skola i London, som består sedan år 1908. Det är Kungl. Maj:ts proposition härom, som statsutskottet har afstyrkt, och jag ber i anledning däraf att få motivera propositionen litet utförligare, än här skett.

Jag har under tidvis rätt långa uppehåll i utlandet i och för studier fått ett starkt intryck af huru litet Sverige verkligen är känt i utlandet. Man får i den utländska pressen bevittna de mest befängda framställningar om Sverige och svenska förhållanden, utan att det är möjligt att genom inflytelsrika, för Sverige intresserade personer få dessa framställningar korrigerade. Jag har sett, huru vid utländska kongresser våra grannländer oupphörligt nämnts med berömmelse, men Sveriges namn saknats. Jag tror, att det är nödvändigt, att vi försöka att råda bot på dessa missförhållanden. Vi få ej hålla oss tillbaka från denna täffingsbana. Vi få lof att hålla oss framme och drifva propaganda för svenska intressen efter samma metod, som andra stater för sina intressen så kraftigt göra. Herrarne torde alla hafva fått en liffig kännedom om olägenheten af de här förhållandena vid ett för Sverige mycket kritiskt tillfälle, då en stor

del af utlandets press framvisade en enda vrångbild af svenska förhållanden, en bild, som det var hart när omöjligt att få rättad. Å andra sidan torde åtminstone några af herrarne känna till, af hvilken vikt det vid ett annat kritiskt, kanske ändå mera kritiskt tillfälle varit för Sverige att hafva kanaler till utlandet för att där få förespråkare för svenska intressen.

Om anslag till svensk undervisning för svenska barn i London.
(Forts.)

Nu tror jag, att den synpunkt jag här framhållit beaktats på många håll. Det pågår ett lifligt arbete för att främja de svenska intressena i utlandet både från enskilda och från statens organ. För min del har jag också, i den mån det fallit inom mitt kompetensområde, försökt att verka för att få de svenska kulturella förhållandena kända i utlandet. Ett led i dessa sträfvanen har varit tillstyrkande af att denna proposition måtte framläggas för Riksdagen. Det förefaller mig nämligen alldeles uppenbart, att, om söner och döttrar af i utlandet boende svenskar i sin barndom få lära sig känna och intressera sig för Sveriges land och språk, de komma att hafva detta intresse med sig, då de som vuxna planteras ut inom olika samhällslager i det folk, hvars land de gjort till sitt hemland. På sådant sätt erhålla vi i det främmande landet utposter för svenskheten, ett slags representation, som kan vara oss till mycket gagn under lugna tider och till ovärderligt gagn under kritiska dagar.

Sträfvan att på detta sätt främja landets intressen har sedan länge fullföljts af andra europeiska stater. Jag vill exempelvis nämna, att i 1910 års budget för utrikesministeriet i Tyskland, hvans lösen ju är: »Deutschland über Alles», upptagits en post på ej mindre än 900,000 mark för undervisning och biblioteksverksamhet för i utlandet boende tyskar. Denna post innebär en ökning af 50,000 mark från föregående år, och i motiveringen till äskandet om denna anslagsförhöjning säges: med hänsyn till den fortskridande utvecklingen af det tyska skol- och undervisningsväsendet i utlandet och dess betydelse i nationellt och nationalekonomiskt hänseende, som icke får underskattas, synes det vara nödvändigt att på grund af de olika skolornas allt större behof och framför allt i ändamål att förskaffa dem goda lärarekrafter och möjlighet för undervisningens utöfvande höja det föregående år beviljade anslaget med 50,000 mark.

Det är mig bekant, att andra stater, såsom Frankrike och England, äfven nedlägga stora summor, hvilkas belopp jag här nu icke kan angifva, för liknande ändamål.

Jag ber med hänvisning till hvad jag nu anfört att få förorda Kungl. Maj:ts proposition, och den i utskottet uttalade farhågan för, att ett bifall till propositionen skulle kunna leda till i ekonomiskt afseende betänkliga konsekvenser, kan jag icke dela. Ty för det första ligger det i dessa skolors natur, att antalet af dylika icke kan blifva synnerligen stort, och för det andra ligger det i Riksdagens skön att säga nej, för den händelse ansatser till ett alltför långt fortskridande på denna väg skulle yppa sig.

Om anslag till svensk undervisning för svenska barn i London.
(Forts.)

Jag ber att få sluta mitt lilla anförande med följande ord, hämtade ur en tidning, där detta anslag förordats. Där säges det: det är ett svenskt kulturintresse det här gäller; det gäller att bevara och stärka svenskheten hos ynglingar och flickor, som, en gång vordna vuxna män och kvinnor, kunna genom handling mångfaldigt löna hvad det land, där de hafva sin djupaste rot, en gång gjorde för dem.

Herr vice talmannen: Jag anhåller att få yrka afslag på utskottets betänkande och bifall till reservationen.

Friherre Falkenberg: Jag vill icke säga, att jag anser det vidare behagligt att uppträda i denna fråga, sedan statsrådet nyss hållit sitt anförande. Men jag skall be att få yttra några ord.

De skäl, som här anförts af statsrådet och som äfven anfördes af några ledamöter i statsutskottet, hafva mest varit, som man säger, känsloskäl. Jag anser mig hafva fullt ut lika godt hjärta som de öfriga statsutskottsledamöterna, men jag har icke haft fullt lika lätt att i den här frågan hoppa öfver från den åsikt, som statsutskottet på tre reservanter när hyste, när frågan sist var föremål för statsutskottets behandling, nämligen år 1908. Då gällde det anslag till en svensk skola i Berlin. Då var statsutskottet enhälligt mot anslaget på tre reservanter när. Nu är hela utskottskontingenten från denna kammare för anslaget utom tre, som stå kvar på statsutskottets gamla ståndpunkt.

Jag vill ej bestrida, att Kungl. Maj:ts proposition vid ytligt betraktande kan hafva sympatier för sig, men då man har svårt att anföra några reella skäl för propositionen, utan snarare kan finna sådana mot densamma, har jag måst stanna vid den åsikt jag hade förut. Då det förra gången var fråga om en dylik skola, fruktade man för, att, om man ginge in på propositionen, det skulle draga med sig ganska betänkliga konsekvenser, och man står nu inför den första af dessa. Ännu gäller det ju ej någon stor penningssumma, men om, som jag förmodar, detta anslag beviljas, är jag öfvertygad om, att, ifall svenska staten sedan skall bekosta dylik undervisning på alla håll i utlandet, särskildt i de stora städerna, där det finnes svenska kolonier och där det kan finnas 20 å 30 barn, beloppet kommer att stiga väsentligt. Vi hörde nyss, att Tyskland betalar en ganska anseelig summa för liknande ändamål, och jag kan ej neka till, att, oaktadt det nu ej är någon öfverhängande risk, jag fruktar, att, om den kungl. propositionen i dag bifalles, budgeten på denna punkt i framtiden skall komma att växa ganska afsevärdt.

Man har anfört såsom skäl, att man skall försöka draga dessa personer till Sverige och uppfostra deras barn, så att de möjligen kunna återvända till Sverige. Jag tror, det får jag säga, att dylika skolor verka nästan motsatsen, ty ju angenämare och behagligare vi göra det för de personer, som emigrerat från Sverige, ju säkrare

stanna de kvar utomlands. Och jag vill sluta med att säga, att man nästan skulle kunna våga det påståendet, att svenska skolor i utlandet så långt ifrån motverka emigrationen, att de tvärtom underlätta den. Det är nämligen så, att många familjer, som eljest skulle vilja emigrera till utlandet, draga sig just för sin okunnighet i främmande språk och för svårigheten att bereda undervisning för sina barn i ett främmande land. Få de nu reda på, att det lämnas svensk undervisning på många håll i utlandet, är jag öfvertygad om, att dessa skolor ej skulle komma att motarbeta deras emigrationslust.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Om anslag till svensk undervisning för svenska barn i London.
(Forts.)

Herr Wieselgren: Den siste talaren ansåg, att det egentligen var känsloskäl, som hade föranledt en stor del af utskottets ledamöter att tillstyrka det kungl. förslaget. Jag tager nog icke fel, då jag tror, att det där ordet »känslökäl» afsåg att minska betydelsen af tillstyrkandet. Men jag har en fullkomligt motsatt mening. Jag kan icke alls inse, att det, att man har en liflig och varm känsla för, att något skall beredas framgång, skulle vara något, som bör framkalla motstånd. Tvärtom, just därför att det, som den ärade talaren anmärkte, är känsloskäl, som ligga i botten, anser jag det vara af största vikt, att vi tänka oss för två gånger, innan vi följa utskottet i dess tillstyrkande af afslag. »Det finnes ingenting», har en gång en talare sagt under en riksdagsdebatt, »som är så betydelsefullt som det som uppbares af ädla och varma känslor.» Och några andra än sådana kan det ju här icke vara fråga om såsom motiv för bifall till det kungl. förslaget. Då jag dessutom vågar påstå, att det verkligen är af mycket praktisk art detta sätt att knyta vid och hålla vid makt banden mellan de utflyttade svenskarne och deras gamla moderland, tror jag, att de invändningar, som den ärade talaren gjorde, äro så tämligen paralyserade. Ty det är af ganska mycken vikt, att våra utflyttade landsmän icke slita bandet emellan sig och sitt hemland. Det har sagts, att det finnes ingenting lättare, än att en fransman upphör att vara fransman, sedan han utflyttat, och blir en son af det land hvartill han utflyttat, under det att en tysk, om han än flyttar hit eller dit i världen, alltid fortsätter att vara tysk. Jag vet icke, om svenskarne härutinnan möjligen förr i världen mest bråtts på fransmännen, men jag vet alldeles bestämdt, att på senare tider det germanska trohetsdraget i den svenska folkkaraktären mer och mer framträdt. Vi behöfva endast se öfver Atlanten till svensk-amerikanerna för att finna, huru trofast dessa våra utflyttade landsmän nu hålla fast vid sitt gamla fosterland.

Den siste ärade talaren antydde, att vi ju icke öfverallt, där svenska barn finnas, kunna understödja dessa barns undervisning. Nej, det är klart! Det är å de stora centra i Europa, som dylikt kan ske. Men om Sverige där räcker en hjälpare hand åt dessa sina utflyttade söner och döttrar, tror jag, att detta är något, som icke endast »anslår känslan», utan som verkligen skall medföra prak-

Om anslag till
svensk undervisning för
svenska barn
i London.
(Forts.)

tiska fördelar i flera afseenden, än vi kanske vid detta tillfälle kunna tänka ut. Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Hammarskjöld: Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har redan erinrat om de kolossala belopp, hvarmed Tyskland understödjer en verksamhet, liknande denna, i främmande länder. Om den stora nationen, en nation som ökas med långt större hastighet än någon annan nation i världen, om denna nation anser det vara nyttigt och behöfligt att offra stora summor på bevarandet af den tyska nationaliteten i främmande land, synes det mig, som om vår lilla nation skulle ha ännu mycket starkare skäl till och ännu mycket mera behof af att göra det. Vi ha icke råd att mista det folk vi ha. Baron Falkenberg trodde icke på, att det skulle kunna komma i fråga någon reimmigration, utan att det tvärtom möjligen skulle uppmuntra till emigration, om de, som fundera på att emigrera, visste, att deras barn skulle kunna få undervisning i svenska språket äfven i främmande land. Jag undrar, om han själf verkligen trodde på denna teori. Åtminstone tror jag icke, att någon annan gör det. Erfarenheten från Berlin talar ett helt annat språk. Jag hade det nöjet för tre år sedan, nämligen år 1907, att under ett par timmar åhöra undervisningen i svenska skolan i Berlin, och jag tror, att om kammarens ledamöter varit närvarande och fått se och höra hvad jag såg och hörde, det icke skulle ha funnits en enda bland ledamöterna, som tvekat att rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Herrarne må kalla det en känslsak, men det var en innerlig fröjd att se, med hvilken entusiasm dessa svenska barn, af hvilka förut större delen icke hade någon kännedom om svenska språket, nu fingo lära sig sina fäders språk. Och redan under den korta tid, som den svenska skolan där funnits till, har den visat sig bära goda frukter, i det att svenska familjer i Berlin börjat allvarsamt tänka på att återvända till Sverige. Deras kärlek till hemlandet har vaknat. Och det är också bekant, att genom den svenska föreningen i Berlin har i rätt stor skala vidtagits den åtgärden, att dessa svenska barn, som gå i skolan, om somrarna få inackordering i hem uti Sverige, som vilja taga emot dem, för att ytterligare förkofra sig i svenska språket och få kännedom om fäderneslandet. Jag vill icke påstå, att samma förhållande äger rum med afseende å Londonsvenskarne, åtminstone kanske icke i samma höga grad, men utan tvifvel kommer det att ha ett godt inflytande på svenskhetens bevarande hos våra landsmän därute.

Jag kan icke tänka mig, att kammaren vill låta denna skola falla. Utskottet säger, att det redan för två år sedan uttalat fruktan för de konsekvenser, som skulle kunna komma. Jag tillåter mig erinra om ett yttrande, som jag då hade i Andra kammaren, nämligen att jag, långt ifrån att frukta för konsekvenserna, hoppades, att detta första försök skulle draga med sig andra, att det skulle

bli på flere ställen i världen, som svenska skolor upprättades, och att det skulle vara en heder för svenska staten att understödja dem.

Ja, det har talats tillräckligt för saken förut; jag har endast velat bidraga med ett litet strå till stacken. Jag ber att få lägga kammaren på hjärtat att enhälligt bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

Om anslag till svensk undervisning för svenska barn i London.
(Forts.)

Herr Sörensson: Då jag af annat utskottsarbete varit förhindrad att deltaga i statsutskottets behandling af denna fråga, vill jag gifva tillkänna, att, om jag suttit ned i utskottet, jag obetingadt skulle ha röstat för bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det enda skäl, utskottet anfört för afslag, är konsekvenserna. Men dessa kunna väl icke bli så förskräckligt svåra. Ty Riksdagen har ju, såsom herr statsrådet sade, i sin hand att säga nej, om framställningar af detta slag skulle taga för stor omfattning. Men det kan väl icke komma i fråga på andra ställen än i större städer, och då kan det ju icke bli mer än 2 å 3 platser till, som kunna komma in och begära understöd. Och om Kungl. Maj:t skulle finna skäl att tillstyrka bifall till dessa framställningar, torde det icke blifva några stora belopp. Om Sverige skulle offra t. ex. 10,000 kronor för att bevara svenskt sinnelag och kärlek till Sverige hos utflyttade svenskar, vore väl det icke för mycket. Jag är förvissad om, att ifall svenska barn i utlandet få lära sig känna svenska språket, svenska historien och den svenska bygden, skall detta hos dem icke blott väcka, utan äfven stärka kärleken till gamla Sverige. Och det kan hända, att mer än en af dem kommer att återvända till Sverige, just till följd däraf att de genom denna undervisning fått kännedom om det gamla fosterlandet, och då här göra gällande de erfarenheter, som de vunnit i utlandet. Jag är fullt öfvertygad om, att denna utgift är väl använd, och jag yrkar därför bifall till Kungl. Maj:ts proposition i denna fråga.

Herr Clason: Jag skall också be att få dra ett strå till stacken.

Jag gjorde för ett par år sedan vid midsommartiden en resa från södra Sverige uppåt mellersta delen af landet, och det frapperade mig då, att på tåget fanns fullt med utlandssvenskar — från Tyskland, äfven från orter långt bort i södra delen af Tyskland — som reste hem endast för att några få dagar få vara hemma i Sverige och där fira midsommar. Det var mestadels folk ur handtverksklassen. Det framgår häraf, hur starkt bandet var mellan dem och hemlandet.

Jag skall ock be att få gifva ett exempel på, hvilken rent praktiskt betydelse detta band kan ha. Jag hämtar det från ett af de tillfällen, som herr statsrådet nyss berörde. Det var ett tillfälle, då det var af vikt för oss, att andra upplysningar om vårt land lämnades utomlands, än de som från ett visst håll utspriddes. Då var det en svensk, som kom upp på en tidningsbyrå i Tysklands huf-

Om anslag till svensk undervisning för svenska barn i London.
(Forts.)

vudstad, och frågade, hvarför endast dessa vilseledande upplysningar spriddes. Han fick till svar: »Det sker därför, att här kommer man till oss med just dessa upplysningar, och vi taga emot hvad man lämnar oss. Men hvarför komma inga svenskar också med upplysningar? Om de komme med sådana, toge vi lika gärna emot dem.» Och det visade sig, att då denna sak blef bekant bland utlandssvenskarne, dessa i mycket väsentlig grad bidrogo att rätta det missförhållande jag nu berört. De brunno af ifver att göra något för saken; de gjorde mycket, och de kunde göra mycket just genom sin ställning som utlandssvenskar. Det yppade sig åtskilliga tillfällen för dem att gripa in, då det icke var möjligt för andra att göra det.

Jag ville också erinra därom, att en del af dessa utlandssvenskar egentligen gått ut såsom pionärer för att därute studera arbetsförhållanden och arbetsmetoder o. d. och sedan kommit att stanna kvar. Men det är af ganska stor vikt för oss att få dem tillbaka. De kunna lära oss nya arbetsmetoder, ökad arbetsintensitet m. m.

Och då en talare från statsutskottet antydt, att ett bifall till detta anslag skulle öka emigrationen och icke minska den, ber jag få nämna, att för en kort tid sedan det här i Stockholm var ett tillfälle att taga kännedom om just Londonkoloniens betydelse och betydelsen af den svenska undervisning, som där lämnas. Där ådagalades med ojäfaktiga bevis, att just denna barnens uppfostran i svenska språket och den ökade kännedom om Sverige, som därigenom kommit dem och deras föräldrar till del, redan hade fört åtskilliga föräldrar tillbaka till Sverige. Således kunna äfven från London sådana vittnesbörd dragas fram.

Och det förefaller åtminstone mig, som om det skulle ligga i nationens intresse att göra hvad göras kan för att knyta och underhålla dessa förbindelser och stärka det band mellan utlandssvenskarne och Sverige, som dessa utlandssvenskar verkligen känna. Jag ber att äfven från den synpunkten få yrka bifall till reservationen.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkandens propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet afgifna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 7 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande. nr 65, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.

I en den 18 mars 1910 till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling öfverlämnad proposition, nr 168, hade

Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag föreslagit Riksdagen dels att för uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm å den till nybyggnad för barnbördshuset afsedda tomplats å Kungl. Djurgården bevilja ett anslag af 52,000 kronor att till statsverket återbäras i den mån vid försäljning af den barnbördshuset tillhöriga fastigheten nr 3 kvarteret Murmästaren i Stockholm köpeskillingen för nämnda fastighet kunde komma att öfverstiga 879,500 kronor, dels ock att af detta anslag på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 26,000 kronor.

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen måtte för uppförande af bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm å den till nybyggnad för barnbördshuset afsedda tomplats å Kungl. Djurgården bevilja ett anslag af 45,000 kronor att till statsverket återbäras, i den mån vid försäljning af den barnbördshuset tillhöriga fastigheten nr 3 kvarteret Murmästaren i Stockholm köpeskillingen för nämnda fastighet kunde komma att öfverstiga 879,500 kronor, samt att af detta anslag på extra stat för år 1911 anvisa ett belopp af 22,500 kronor.

Reservation hade afgifvits af friherre *J. G. Beck-Friis* samt herrar *C. Persson, F. W. Thorsson, P. Olsson, J. A. Sjö, G. Odqvist, A. Ekman, K. V. Rydén, J. Ström, E. A. Nilson, C. G. Thor* och *A. E. Gustafsson*, hvilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hafva följande lydelse:

»De hufvudsakliga skäl, som föranledde 1909 års Riksdag att afslå det då föreliggande förslaget om uppförande af boställsbyggnad för direktor vid ifrågavarande anstalt, nämligen ovissheten om det vore nödvändigt, att föreståndaren vore boende vid anstalten samt den höga byggnadskostnaden, äga för utskottet allt fortfarande gällande kraft. Utskottet har nämligen icke af hvad i ärendet förekommit, sedan detsamma behandlades vid sistlidne riksdag, kunnat blifva öfvertygad om, att en nödvändighet af ofvan angifven art verkligen föreligger samt har under alla omständigheter äfven nu funnit den beräknade kostnaden, ehuru nedbragt från 60,000 kronor till 52,000 kronor vara alldeles för hög för en byggnad för ifrågavarande ändamål. På grund häraf får utskottet hemställa, att Kungl. Maj:t:s föreliggande proposition icke må af Riksdagen bifallas.»

Friherre Beck-Friis, Johan: Vid sistlidna års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om anslag till byggnader för allmänna barnbördshuset i Stockholm. I denna byggnadskomplex var inräknad en villabyggnad, afsedd för direktor vid anstalten. Riksdagen biföll så till vida propositionen, att för anstaltens byggande anvisades medel,

Om bostad för
direktorn och
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset
i Stockholm.
(Forts.)

men däremot beviljades icke medel till uppbyggande af direktorsbostaden. Skälet, hvarför detta afslag skedde, angifves på följande sätt:

»I sistnämnda afseende erinrade Riksdagen, hurusom, enligt hvad af vederbörande statsrådsprotokoll framginge, meningarna varit delade i fråga om behofvet af att direktor vore boende vid anstalten, i det att barnbördshusets direktion, karolinska mediko-kirurgiska institutets lärarkollegium och universitetskanslern ansett ett sådant behof oafvisligen föreligga, under det att medicinalstyrelsen uttalat, att nödvändighet ej förefunnes att inom inrättningen bereda bostad åt direktorn.» Äfven gjorde Riksdagen anmärkning på det anslagsbelopp, som begärdes, 60,000 kronor. I år återkommer Kungl. Maj:t med begäran om anvisande af medel till direktorsbostad och grundar nu denna ansökan på, att nu är det icke någon af de myndigheter, hvilka yttrat sig i frågan, som afstyrkt densamma, och vidare på, att nu har Kungl. Maj:t gjort vissa afprutningar, så att beloppet nu är 52,000 kronor i stället för 60,000 kronor.

Innan jag går in på att något närmare beröra frågan om direktors verksamhet i anstalten, äfvensom om huru denna fråga om bostad förut varit behandlad, skall jag be att få nämna, att 1908 års Riksdag, således endast för 2 år sedan, beslöt en lönereglering för karolinska institutet. Man beviljade således då äfven den här ifrågasvarande professorn en ny lön, högre än den föregående. Samtidigt med denna lönereglering antogs och stadfästes nytt nådigt reglemente för karolinska institutet, och i detta står det föreskrifvet, att en af professorerna i obstetrik och gynekologi skall vara öfverläkare och direktor vid allmänna barnbördshuset. Således den saken var fullt klar vid 1908 års riksdag, men det talades vid löneregleringen icke på något sätt om, att denna öfverläkare dessutom skulle komma i åtnjutande af fri bostad.

Med afseende på bostadsfrågan förhåller det sig på det sättet, att förr hade direktor bostadsvåning inom anstalten, men 1872 begärde den läkare, som då innehade den bostaden, att han måtte bli befriad från skyldigheten att bo i densamma och han erhöll också tillstånd därtill genom nådigt beslut. År 1884 begärde den professor, som då innehade platsen, att få komma i åtnjutande af bostaden, men det förklarades då, att det icke fanns någon anledning till ändring. Saken var ordnad på det sättet, att 2 rum ställdes till hans disposition, hvilka han finge använda till tentamina, sjukbesök och vid de tillfällen, då han på grund af sjukdomsfall behöfde uppehålla sig vid anstalten. Men någon våning behöfdes icke. Så står saken ännu.

En ganska viktig omständighet vid bedömande af denna fråga är den, huru mycket denna öfverläkare och direktor har att skaffa med själfva sjukvården. Det har befunnits, att han egentligen endast har att öfvervaka, icke att sköta patienterna. Dessa skötas af underläkare samt de elever, som finnas på anstalten, och öfverläkaren

tillkallas endast då det kan vara nödvändigt. Däremot är det hans skyldighet att 3 månader om året föreläsa, 3 månader hvar annat år och 6 månader under hvarannat år. Detta är den obligatoriska undervisningsskyldighet, som han har vid anstalten.

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.
(Forts.)

Nu har emellertid direktor vid allmänna barnbördshuset ånyo framställt begäran om, att där måtte uppföras en bostadsbyggnad. Jag tror, att det för sakens bedömande kan vara ganska viktigt att se hvad de sakkunniga yttrat, som för denna fråga varit tillkallade. Dessa sakkunniga ha varit professorerna grefve Mörner, Berg, Sahlin och direktor Westermärk. Kommittén anför »under erinran om förberörda nådiga beslut den 2 februari 1872 och den 19 december 1884, bland annat, hurusom en del skäl syntes kommittén tala mot direktionens förslag i förevarande afseende. I undervisningens och sjukvårdens kraf syntes man icke kunna hämta tillräckliga skäl för förslaget. De båda professorerna i obstetrik och gynekologi vid institutet alternerade nämligen att handhafva undervisningen och sjukvården. Dessutom deltog en docent i alterneringen å den obstetriska kliniken. De två lärare, som sålunda alternerade med den professor, som vore direktor och öfverläkare vid barnbördshuset, finge hädanefter lika litet som hittills betraktas såsom underordnade medhjälpare åt den senare, utan borde hafva full själfständighet i ansvaret för och vården om undervisningen och sjukvården. Vid inträffande behof för sjukvården vore det i främsta rummet dessa, som hade att infinna sig.

Ej heller vore det riktigt, såsom direktionen velat göra gällande, att den ekonomiska ledningen af barnbördshuset och uppsikten öfver den där anställda personalen *nödvändiggjorde*, att direktor vore boende inom anstalten. De af direktionen åberopade förhållandena vid serafimerlasarettet vore icke jämförliga med dem vid barnbördshuset. Det hade icke befunnits nödvändigt att direktorn vid öfriga barnbördshus äfvensom andra stora sjukhus i Stockholm liksom här och där annorstädes i landet bodde inom sjukhusets område.»

Ja, det är således ganska tydligt, att dessa sakkunniga, framstående män sagt, att äfven om det är önskligt, det icke är nödvändigt. Mot detta kommitterades beslut har naturligtvis direktor själf reserverat sig. Kommitténs uttalande blef sedan hänskjutet till karolinska institutets lärarekollegium. Detta delade sig med hänsyn till sin uppfattning i frågan i 2 delar. Den ena delen biträdde hvad kommittén uttalat, under det att den andra delen förordade denna byggnad. Men dess skäl för förordande af byggnaden är icke grundadt på att denna skulle vara nödvändig för sjukvården eller ekonomiens ledning, utan de anse den nödvändig för den vetenskapliga forskning, som direktorn och öfverläkaren vid anstalten bör där idka. Men i sitt utlåtande säga de äfven, det de anse, »att det för barnbördshuset, äfven från synpunkten af dess betydelse såsom vetenskaplig institution, vore af stor betydelse, att direktor berättigades och förpliktades att vara där boende. Allmänna barnbördshuset

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.

vore landets förnämsta vetenskapliga institution för obstetrik. En sådan institution borde hafva en chef med ansvar för att något ut- rättades i vetenskapligt hänseende. För närvarande finnes ingen klinisk lärare vid anstalten, som hade ett kontinuerligt ansvar för den vetenskapliga verksamheten. Tre lärare omväxlade och voro likställda. Det tillkomme ej den ene att framför den andre före- taga något till forskningens eller undervisningens fromma. En lik- ställighet af ifrågavarande art vore ägnad att gifva uppslag till slit- ningar och förkväfva förmågan af initiativ. Men en sådan anord- ning som den nuvarande behöfde ej blifva permanent. De nuva- rande bägge professorerna i obstetrik och gynekologi komme att afgå ungefär samtidigt, hvarvid exempelvis den anordningen kunde vid- tagas, att af efterträdarne den ena blefve chef för den obstetriska och den andre för den gynekologiska afdelningen, hvar och en om- växlande med en docent. Anspråken på en föreståndare för en vetenskaplig klinisk institution i våra dagar vore synnerligen stora: forskning, undervisning och sjukvård på och utom kliniken. Ville staten hafva den största möjliga nytta af de i dessa tjänst anställda klinikcheferna, borde staten söka i möjligaste mån länka dessa tjän- stemäns intresse fast vid de institutioner, de förestode. Ett medel härtill vore att bereda dem bostad inom dess anstalter.» Således ha vi då utsikt att emotse ytterligare en begäran om en bostad.

(Forts.)

Utskottet har fortfarande funnit den af Kungl. Maj:t begärda summan något hög och har ansett sig kunna föreslå, att byggnaden skall kunna uppföras för 45,000 kronor samt hemställt om Riksdagens bifall till beviljande af denna summa. Jag skall emellertid, innan jag slutar, be att få göra en kort sammanfattning af hvad jag sagt, enär jag anser denna fråga synnerligen viktig. Af hvad jag anfört framgår:

1) att en professor i obstetrik och gynekologi vid karolinska institutet enligt 1908 års nådiga stadga skall vara öfverläkare och direktor vid allmänna barnbördshuset, samt att den föreskriften ej var obekant, då 1908 års lönereglering antogs af Riksdagen, men att då ej sades något om fri bostad för sagda öfverläkare, hvadan denna förmån, om den beviljas, blifver ett rent tillägg i direktors förmåner, och

2) att af flera sakkunnigas uttalanden det torde klart framgå, att om det ock är *önskvärdt*, att direktorn bor invid anstalten, det dock *icke är nödvändigt*. Särskildt är det ej nödvändigt vare sig för den dagliga sjukvården eller för den ekonomiska ledningen.

Under sådana förhållanden synes det mig, att Riksdagen nu bör tänka på, att vi ej längre hafva öfverskott i budgeten, utan att vi noga böra öfverväga, hvilka utgifter som äro nödvändiga, och till hvilka vi således måste anvisa medel, men att vi däremot böra vara sparsamma och säga nej till sådana anslag, som ej äro nödvändiga, äfven om de kunna befinnas önskvärda.

Herr talman, på grund af hvad jag nu framhållit ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.
(Forts.)

Grefve Taube: I den reservation, till hvilken friherre Beck-Friis yrkat bifall, hafva anförts två skäl. Det ena är den ekonomiska frågan, och det andra är, att förslaget skulle vara hvarken nödvändigt eller lämpligt. Hvad först den ekonomiska sidan beträffar, hafva reservationerna yttrat, att ehuru kostnaden nedbragts från 60,000 kronor till 52,000 kronor, är den dock för hög. Det har statsutskottet också sagt, så att därom äro vi fullkomligt ense. Ty sedan Kungl. Maj:t nedsatt summan från 60,000 kronor till 52,000 kronor, har utskottet ansett den kunna ytterligare nedsättas till 45,000 kronor. Men friherre Beck-Friis har ändå yrkat, att förslaget måtte afslås. Han säger, att ovisshet råder, huruvida det är nödvändigt att föreståndaren bor inom anstalten, och hänför sig till hvad förra årets Riksdag yttrade. Men Riksdagen grundade sitt beslut därpå, att vederbörande myndigheter icke voro ense; alla utom medicinalstyrelsen, som ställt sig tveksam mot saken, hade dock den uppfattningen, att det vore synnerligen önskvärdt, att en bostad uppfördes åt direktorn. Skall den byggas, är det gifvet mera skäl att bygga den nu än senare. Ingen lär väl kunna förneka, att svårighet möter att, sedan sjukhuset är färdigt, verkställa sprängnings- och andra byggnadsarbeten så nära intill den nya asylen.

Därefter nämnde friherre Beck-Friis något angående löneregleringen och de förhållanden, som därmed äga samband. Jag ber om ursäkt, men jag vet icke om det ens hör hit. Ty meningen är ju att för asylens skull bygga en bostad för direktorn och icke för att bereda honom personligen en fördel. Den nuvarande föreståndaren får mycket liten nytta af den, ty han har icke så lång tid kvar att tjäna, sedan bostaden blifvit färdig. Den har således för honom ringa värde, men mera för den person, som i framtiden får bo där, och med hänsyn härtill hafva önskingarna framställt. Hvarför anser man det vara nyttigt och nödvändigt, att direktorn bor inom anstalten? Härför tala flera skäl. Gifvet är, att det är fördelaktigt att den person, som svarar för ekonomien, bor inom anstalten. Vidare är det fördelaktigt för den vetenskapliga forskningen, om han bor där i stället för att ha sin bostad längre bort. Allt detta således för asylens skull. Sedan tillkommer tillsynen, som direktorn bör utöfva. Många unga pojkar skola ju tjänstgöra på anstalten, och öfver dem skall direktorn hafva tillsyn. Därför är det för själftva asylens skull fördelaktigt, att han bor i närheten. Jag tror verkligt, att det ur sedlighetens intresse är önskvärdt, att i närheten finnes en person, som öfvervakar det hela.

Flera omständigheter kunna härvidlag inverka. Gifvet är, att på en sådan anstalt som denna förekomma viktiga och allvarliga fall, då det är nödvändigt, att direktorn, om han är en skicklig och i sin vetenskap hemmastadd man, genast måste ingripa, och att man

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm. (Forts.)

då slipper skicka efter honom en lång väg. Jag tror således, att äfven dessa skäl äro för asylens skull.

Som anstalten är afsedd för fattiga barnaföderskor, och det enligt min uppfattning är för asylens skull och icke för direktorns personliga fördel som denna byggnad är önskvärd, får jag, herr talman, yrka bifall till hvad utskottet här föreslagit.

Herr Lindgren: Mig har detta betänkande förefallit tämligen hårdskrifvet, och jag har läst igenom det tre gånger, innan jag fått sammanhang i det hela. Det blef i alla fall ganska klen med den saken, ehuru ärendet i och för sig icke torde vara så svårt att reda ut.

I sammanhang därmed att fråga väcktes om uppförande af nya byggnader för allmänna barnbördshuset, framställde direktionen den önskan, att en bostad skulle byggas för öfverläkaren och direktorn för denna anstalt, och motiverade detta därmed, att öfverläkaren och direktorn hade till åliggande först och främst att ordna ekonomien, vidare hålla ordning på tjänstepersonalen och ansvara för sjukvården samt slutligen att såsom professor vid karolinska institutet ansvara för den vetenskapliga utvecklingen af sitt ämne, obstetrike.

Redan från början skall jag be att få fästa uppmärksamheten därpå, att vid det nya allmänna barnbördshuset finnes icke någon legitimerad läkare, som kan ögonblickligen vara tillstädes vid förlösningsfallen, som naturligtvis äro oberäknliga i afseende på tiden. De inträffa mycket ofta om nätterna. Där tjänstgöra de 12 unga läkarne, hvilka skola lära sig detta ämne, och de kunna icke på eget ansvar ingripa utan hafva endast att skicka bud eller telefonera efter öfverläkaren.

Emellertid yrkas nu på de grunder, som jag nyss nämnde, att öfverläkaren skulle få bostad vid anstalten. Det har förut sagts, att förr i tiden var det stadgadt, att öfverläkaren skulle bo vid allmänna barnbördshuset, men så ändrades detta på tämligen tvifvelaktiga grunder.

Medicinalstyrelsen, till hvilken ärendet remitterades, sade, att den icke till fullo kunde dela direktionens åsikt om nödvändigheten af att direktorn bodde vid anstalten på ett skäl, som jag tycker vara ganska förnuftigt, ty medicinalstyrelsen fortsätter: »För närvarande vore, enligt hvad styrelsen inhämtat, tjänstgöringen vid allmänna barnbördshuset så ordnad, att direktor alternerade med extra ordinarie professorn — vid tiden för afgifvande af medicinalstyrelsens utlåtande hade ännu icke löneregleringen för karolinska institutet, hvarigenom bland andra ifrågavarande extra ordinarie professor förvandlades till professur, genomförts — och en docent i obstetrik och gynekologi vid karolinska institutet, så att hvar och en af dessa tre lärare skötte den kliniska undervisningen och öfverläkargöromålen under 3 månader i sänder. Till följd häraf uppehöles tjänstgöringen af direktor hvartannat år under 3 månader och hvartannat under 6

månader. Den öfriga tiden befattade han sig icke direkt med dessa uppgifter. Skulle det af direktionen åsyftade målet vinnas, borde därför de 3 lärarne också alternera med att bo i den föreslagna bostaden, hvilket naturligtvis vore en alltför opraktisk anordning för att kunna ifrågasättas. Om icke tjänstgöringsförhållandena för direktor väsentligen ändrades, funne styrelsen det af detta skäl icke nödvändigt, att han finge bostad vid anstalten», etc. Medicinalstyrelsen har härmed velat säga detsamma som jag skulle hafva sagt, att så länge denna anordning existerar med tre lärare, två professorer och en docent, som sköta institutionen respektive 6 och 3 månader hvar, och då den ene kommer och den andre går, kan det icke finnas något förnuftigt skäl för, att öfverläkaren bor på stället. Under lång tid af året har han icke något med anstalten att göra. Detta är ett viktigt skäl, såvidt jag kan förstå.

Ärendet skickades tillbaka till direktionen, som svarade: »Direktionen ansåge sig nämligen icke försvarad med den nuvarande anordningen vid allmänna barnbördshuset, att endast en ung amanuens, som enligt gällande bestämmelser måste ombytas efter ett års tjänstgöring och efterträdas af en ny, som då saknade all erfarenhet och därtill icke ens alltid vore legitimerad läkare, vore boende inom anstalten.»

Detta är ett fullkomligt riktigt resonement. Därefter hördes tre sakkunniga personer, hvilka alla framhöllo önskvärdheten af att chefen för en modern förlossningsanstalt hade sin bostad i eller invid anstalten.

Sedan gick frågan till karolinska institutets lärarkollegium, som, ehuru frågan synes ganska enkel, tillsatte en kommitté som skulle afgifva förberedande utlåtande i ärendet. Denna kommitté anförde, att en del skäl talade mot direktionens förslag om skyldighet för direktorn att bo vid anstalten, och sedan säger den märkvärdigt nog, att i undervisningens och sjukvårdens kraf kunde icke hämtas tillräckliga skäl för förslaget. För min del kan jag icke dela den mening. Skälen för deras slutliga tillstyrkande af att direktor dock må få bostad vid anstalten kommer senare.

De tala vidare om, huru undervisningen är ordnad, och yttra därpå: »De två lärare, som sålunda alternerade med den professor, som vore direktor och öfverläkare vid barnbördshuset, finge hädanefter lika litet som hittills betraktas såsom underordnade medhjälpare åt den senare, utan borde hafva full själfständighet i ansvaret för och vården om undervisningen och sjukvården.» Häri ligger, såvidt jag kan se, förklaringen på den ställning som karolinska institutet intagit i denna fråga. Utlåtandet afgafs kort innan löneregleringen för och omorganisationen af karolinska institutet försiggick. Man sökte ordna det så, att en e. o. professor förvandlades till ordinarie. Det var hufvudsyftet. Därför ställde man så till, att båda dessa professorer skulle alternera, och anstalten hållas öppen hela året, tre månader skulle dock anstalten skötas af en docent. Och man säger: eftersom tre

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.
(Forts.)

*Om bostad för
direktorn och
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset
i Stockholm.
(Forts.)*

personer, som ansvara för sjukvården, skola betraktas såsom likställda, huru skall det då gå till, om någon af dem bor där i egenskap af direktor och chef för det hela? Det vore en ren orimlighet enligt kommitténs åsikt. Därför förordade kommittén, att en bostad måtte byggas, och att den äldste professorn skulle få bo där, om han ville, men att, därest han det ej önskade, den andre professorn skulle få taga den, samt att, om han ej heller önskade begagna den, bostaden skulle få användas af docenten. Men hvad skola vi då göra med direktor och öfverläkare, om han icke skall hafva mera att göra än en docent? Det ligger något oförnuftigt i denna anordning, att tre lärare skola sköta denna klinik. En sådan skötes i utlandet af öfverläkaren med erforderligt biträde. Den nu rådande anordningen är enligt mitt förmenande orimlig, den har framkallats af helt andra sträfvanden än omsorgen om anstaltens riktiga skötsel. På sidan 8 i betänkandet läsa vi följande uttalande af kommittén: I trots af hvad sålunda framhållits ansåg kommittén likväl den föreslagna direktorsbostaden böra komma till utförande. Det vore nämligen tydligt, att tillgång till anstaltens laboratorium, journaler och dylikt mycket underlättades för den, som bodde inom anstalten. Hans vetenskapliga arbete kunde därigenom i hög grad befrämjas. Det vore visserligen sant, att denna förmån skulle komma endast en af de vid anstalten arbetande lärarne till godo, men saken vore i alla fall behjärtansvärd.» Från vetenskaplig synpunkt, säga de, är det godt att hafva ett laboratorium, och eftersom detta kan komma såväl den ene som den andre, som bor där, till godo, anses det i alla fall fördelaktigt att en bostad uppföres, och på den grund förorda kommitterade uppförandet af en bostad utan att fixera hvem som skall bo där.

Sedan kom ärendet till karolinska institutets lärarkollegium in pleno. Där yppades två meningar. Den ena företräddes af rektor och gick ut på uppförande af ett bostadshus men utan fixering af hvem som skulle bo där, hvilket skulle bestämmas genom ett slags optering. Detta motiverades med bland annat, hurusom, enligt hvad förut påpekats, det vid barnbördshuset under loppet af ett år funnes tre själfständiga föreståndare för undervisningen och ledare af sjukvården, en anordning, som måste bestå ända till dess institutet för sin undervisning finge tillgång till mer än en obstetrisk klinik.

Hufvudsaken är icke här, huru det går med anstalten, utan hufvudsaken är, att det skall finnas tre likställda alternerande lärare; den anordningen måste tryggas för alla tider. Det resonemanget förefaller mig ganska egendomligt. Pluraliteten anslöt sig emellertid till professor Johansson, som lade vikten på, att direktorn vid anstalten hade vetenskapliga intressen, som måste fyllas, och vetenskapligt ansvar, som måste tillgodoses. Han yttrade nämligen: »En sådan institution borde hafva en chef med ansvar för att något uträttades i vetenskapligt hänseende. För närvarande funnes ingen klinisk lärare vid anstalten, som hade ett kontinuerligt ansvar för

den vetenskapliga verksamheten. Tre lärare omväxlade och vore likställda. Det tillkomme ej den ene att framför den andre företa något till forskningens eller undervisningens fromma. En likställighet af ifrågavarande art vore ägnad att gifva uppslag till slittingar och kväfva förmågan af initiativ.» Till denna mening anslöt sig pluraliteten inom institutets lärarkollegium och förordade uppbyggande af en bostad vid anstalten med skyldighet för direktor att bo där. Professor Johansson klargör fullständigt, att med denna anordning med tre alternerande lärare, som delade ansvaret, kunde i själfva verket intet förnuftigt uträttas. Och däri har han rätt.

Därpå remitterades ärendet åter till direktionen, som fortfarande med vikten på ekonomien förordade bostad åt direktorn, hvarefter ärendet remitterades på nytt till medicinalstyrelsen. Nu säger styrelsen, att styrelsen, som funne de af direktionen nu andragna skäl tala för önskvärdheten af bifall till direktionens förslag, ville, under förutsättning att skyldighet att själf begagna bostaden ålades direktor för anstalten, i underdånighet hemställa om aflåtande af nådig proposition i ärendet i öfverensstämmelse med hvad direktionen anhållit. Alltså har medicinalstyrelsen turnerat, när den åter fick detta ärende. Förut sade den nej, nu säger den ja, och på de skäl som direktionen anförde. Men så vidt jag kunnat läsa, hafva inga nya skäl tillkommit. Men medicinalstyrelsen har sträckt vapen inför en obefintlig bevisföring och uppgifvit hvad den första gången ville ha bort, nämligen alterneringen och fördelningen af ansvaret. I det skicket gick ärendet åter till kollegiet, hvilket förordade det samma som förut, och så kom det till Kungl. Maj:t och är nu framlagdt för Riksdagen.

Som sagdt, för mig synes saken ganska enkel. Liksom förhållandet är på alla andra platser i Europa, måste väl detta stora sjukhus hafva en direktor och öfverläkare, som bor på platsen.

Sedan kommer kostnadsfrågan. Jag tror icke, att en så stor byggnad som den föreslagna är behöflig. Doktor Kempe donerade nyligen 25,000 kronor till en professorsbostad i Uppsala, hvilket tyder på att det näppeligen behöfs dubbla beloppet för en dylik i Stockholm, när man förfogar öfver fri tomtplats.

Hela detta betänkande är en exposé af kulturståndpunkten här i landet i afseende på tillvaratagandet af den högre undervisningens och det allmännas intressen gentemot ett kärintresse. Den som om 50 år får se detta betänkande får nog en besynnerlig tanke om oss, så malen och vriden åt alla håll är den föreliggande utredningen.

Jag kan icke instämma i reservationen, ty för mig är ingen ovisshet om nödvändigheten af att föreståndaren bor på platsen, men jag nödgas i alla fall af anförda skäl att för närvarande yrka afslag å såväl utskottets hemställan som Kungl. Maj:ts proposition.

Herr statsrådet Lindström: Som herrarne hört af den gjorda framställningen, äskade Kungl. Maj:t af förra årets Riksdag 60,000

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.
(Forts.)

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbördshuset i Stockholm.
(Forts.)

kronor till uppbyggande af en bostad åt direktorn vid allmänna barnbördshuset. Riksdagen afslog denna Kungl. Maj:ts proposition under anförande, *dels* att myndigheterna icke voro ense om behovet af en bostad åt direktorn — medicinalstyrelsen hade icke delat åsikten om nödvändigheten af en sådan — *och dels* att den begärda summan var för hög och kunde nedprutas. Nu har Kungl. Maj:t af innevarande års Riksdag äskat ett belopp af 52,000 kronor för samma ändamål. Utskottet har ansett denna summa kunna nedprutas till 45,000 kronor, och det är nu frågan om dessa 45,000 kronor, som utskottet föreslagit, skola beviljas, eller om förslaget skall afslås, hvilket reservanterna vilja. Frågan gäller sålunda: 45,000 kronor eller ingenting.

När jag fick se utskottets betänkande, blef för mig frågan först: är det möjligt att bygga upp en bostad åt direktorn vid barnbördshuset för en summa af 45,000 kronor? Jag tänkte nämligen på, att direktörer för sjukhus äro höga herrar med stora inkomster och pretentioner, och att om direktorn skulle vara skyldig att bo i denna bostad, skulle en alldeles för anspråkslös bostad kunna afskräcka lämpliga sökande för platsen. Jag har för detta ändamål förfrågat mig hos chefen för öfverintendentsämbetet och tjänstgörande arkitekten för bygget, G. Wickman, och båda två hafva sagt mig, att de anse, att en byggnad för detta ändamål icke kan uppföras för 45,000 kronor. Jag vände mig då till professor Westermarck, som är direktor för allmänna barnbördshuset, och bad honom säga mig sin tanke om saken. Han funderade på att taga billigare materialier, täcka taket med plåt i stället för tegel, men vi kommo öfverens om, att huru man än gjorde, blefve underhållskostnaden drygare, så att därmed vore intet vunnet. Jag har talat med andra arkitekter om hvad de tyckt, och har funnit, att meningarna äro delade.

I dag på morgonen har jag från professor Westermarck fått en skrifvelse, däri han yttrar följande: »Då jag på grund af mångårig erfarenhet är af den bestämda öfvertygelsen, att bostad inom anstalten för direktorn vid allmänna barnbördshuset är nödvändig såväl för undervisningen och den vetenskapliga forknigen som för ordningens och ekonomiens skull, och ehuru jag, sedan det eventuella bostadshuset en gång blir färdigt, endast har fem år kvar, tills jag är pensionsmässig, förbinder jag mig att till byggnadens uppförande bidraga med ett belopp af intill sjutusen (7,000) kronor, såvida Riksdagen till detta ändamål beviljar de af statsutskottet föreslagna fyrtifemtusen kronorna.»

Enär jag nyss fått denna skrifvelse, vet jag icke nu, huru jag skall ställa mig till detta anbud, men jag skall sedermera taga det i öfvervägande. Jag har emellertid läst upp skrifvelsen för kammaren, då den är ett alldeles påtagligt bevis för, huru viktig direktorn själf anser att en sådan bostad är, då han erbjuder sig att af egna medel tillsläppa ett så pass betydande belopp. Det är ett starkt argument från honom, hvilket jag velat framföra till kammaren.

Jag nämnde, att förra årets Riksdag afslog Kungl. Maj:ts proposition under anförande, dels att meningarna voro delade, och dels att förslaget var för dyrt. När nu framställningen ånyo kom in till Kungl. Maj:t och det visade sig, att meningarna om behofvet icke längre voro delade, och att kostnaderna voro nedprutade, voro enligt min mening de hinder undanröjda, som förra årets Riksdag uppställt för bifall och jag ansåg mig därför böra tillstyrka proposition i frågan. Det var emellertid icke bara därför utan ock af det skälet, att jag har den bestämda meningen, att det är till synnerligt gagn för den ifrågavarande vetenskapen och för arbetet å barnbördshuset, om direktorn har sin bostad där. Skulle nu Riksdagen afslå detta förslag, vill det förefalla mig som om antingen Riksdagen förra året icke anfört alla skäl mot saken eller också Riksdagen ändrat mening.

*Om bostad för
direktorn och
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset
i Stockholm.
(Forts.)*

Herr Windahl: Då bostadshus åt öfverläkare uppföras vid våra offentliga sjukvårdsinrättningar i allmänhet, är gifvetvis det viktiga och naturliga skälet därtill, att denna förmån skall blifva till väsentlig nytta för sjukvården vid inrättningen. Likaså är väl i allmänhet ett skäl därtill, att sådan bostad utgör en förmån, som verkar som dragningskraft för sökande till platsen i fråga.

Här i Stockholm ställa sig emellertid förhållandena i det fallet rätt olika mot hvad som är vanligt eljest i landet. Vid Stockholms stads största och i öfrigt mycket stora sjukvårdsinrättningar, Sabbatsbergs sjukhus, epidemisjukhuset, det nya stora barnbördshuset på Söder, vid S:t Göran eller Maria sjukhus eller öfriga stockholmssjukhus finnas inga öfverläkarbostäder, med undantag för en öfverläkare vid serafimerlasarettet. Anledningen därtill är nog den, att man här i Stockholm mycket tänkt på, att detta bostadsband skulle verka hämmande, just då det gällde att få platserna i fråga besatta. Så synes tanken nog ock varit, när man läser igenom detta utskotts- betänkande, hos många af dem, som yttrat sig i den nu föreliggande frågan. Här i Stockholm är ju godt om bostäder, och här äro kommunikationerna synnerligen lätta, så att det i allmänhet är lätt och bekvämt för herrar öfverläkare att bo å sådan trakt af staden, där de kunnat få lämpligare bostäder för sin enskilda praktik, i stället för att bo i utkanterna af staden, där sjukhusen i allmänhet ligga. Vid ett så nytt och stort barnbördshus som södra barnbördshuset här i Stockholm t. ex., där det föds mellan 4,000 och 5,000 barn om året, d. v. s. i medeltal 11—12 förlösningsar om dygnet, där bo de båda öfverläkarne, den ene i nummer 50 Sturegatan och den andre i Staden, och sjukhuset ligger som bekant långt bort på Söder på Vollmar-Yxkullsgatan. På sjukhuset är boende amanuens och i öfrigt den personal, som är för sjukhuset anställd. På den tid jag var amanuens på det nu ifrågavarande barnbördshuset, bodde de båda öfverläkarne, professorer vid karolinska institutet, den ene vid Brunkebergstorg och den andre vid Klarabergsgatan. Det går ju så till, att när barusängskvinnor komma in på sjukhuset, tagas de först om

Om bostad för
direktorn och
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset
i Stockholm.
(Forts.)

hand af de tjänstgörande kandidaterna, en bland de äldsta och en bland de yngre, och dessa äro icke, såsom här yttrats, så precis pojkar. De hafva ju gått igenom och afslutat de flesta af sina tjänstgöringar. Dessutom är det den på platsen alltid befintlige tjänstgörande amanuensens plikt att omedelbart taga reda på, huruvida i det speciella fallet allt är normalt, eller det förekommer någonting onormalt, då han genast har att sätta sig i förbindelse med den professor, som för tillfället har hand om sjukvården.

Såsom sjukvården och öfverläkarskapet på detta sjukhus för närvarande äro anordnade, kan den öfverläkare, som skulle blifva delaktig af bostadsförmånen, endast under en kortare tid af hvarje år stå till tjänst i fråga om sjukvården vid inrättningen, ty under den andra tiden lär man näppeligen få anlita honom, när det skulle behöfas. Hvar och en af de tjänstgörande öfverläkarne fordrar naturligtvis i fråga om behandlingen och undervisningen full själfständighet. Jag tror därför, att i sjukvårdens intresse skulle bostaden för närvarande spela en tämligen liten roll, och jag kan heller icke tro annat, än att detta bostadsband skall blifva af en viss hämmande betydelse för dem, som komma att efter den nuvarande innehafvaren söka professuren i detta ämne. Möjligen skulle det vara till nytta, att öfverläkaren bodde på anstalten för ordningens upprätthållande, men vi hafva ju på alla dessa andra stora stockholms-sjukhus, både allmänna sjukhus och barnbördshus, en massa folk, men, så vidt jag vet, och enligt mitt minne från den tid, då jag själf var anställd på allmänna barnbördshuset, tror jag nog, att ordningen kan upprätthållas ändå.

Skulle det vara så, som en föregående talare nämnde, att sjukvården blefve ändrad därhän, att det blir en stadigvarande öfverläkare, som ständigt eller den hufvudsakliga delen af året har hand om sjukvården, så blefve naturligtvis bostadsförmånen af betydligt större värde. Men innan så kan bli, kan jag icke se något skäl att uppföra denna byggnad där. Den risk man skulle löpa af att framdeles uppföra den med hänsyn till det angifna störande inflytande, som uppförandet af byggnaden skulle utöfva på sjukvården, tror jag icke är så värst farlig. Hvarken barnsängskvinnorna eller de, som sköta förlossningarna, torde låta distrahera sig af det bullret.

Jag får för min del för närvarande tillstyrka bifall till reservationen.

☞ Grefve Wachtmeister, Fredrik: Det förvånar mig icke alls, om statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet blef förvånad, när han fick mottaga detta statsutskottsutlåtande, och fann, att därvid var fogad en reservation, som biträds af de flesta ledamöterna af Andra kammaren jämte friherre Beck-Friis från denna kammare. Jag säger, att det förvånar mig icke alls, ty statsrådet kom nog ihåg hvad statsutskottet — det hörde man på hans anförande — sagt i fjol, och vid detta utlåtande fanns ingen reservation fogad.

Där står att en enda sak, som statsutskottet hade emot denna byggnad, var, att den var för dyr. Nu har man prutat, så godt man kunnat, och således finner jag statsrådets förvåning öfver reservationen ganska berättigad.

Friherre Beck-Friis har hufvudsakligen af ekonomiska skäl vändt sig emot den kungl. propositionen, och jag tror icke, att jag behöver taga upp hans anmärkningar till något vederläggande. Det synes mig, som om han förut blifvit vederlagd af herr statsrådet och grefve Taube.

Men jag ber i min ordning att få uttala min förvåning öfver herr Lindgren, därför att, när jag hörde hans anförande, i hvilket förekom så mycket af intresse för denna saks bedömande, kunde jag icke tro annat, än att herr Lindgren skulle komma till ett bestämdt tillstyrkande af utskottets utlåtande och den kungl. propositionen. Herr Lindgrens kritik gick hufvudsakligen ut öfver det slut, hvartill reservanternas kommit, men äfven öfver det sätt, hvarpå hela undervisningen vid barnbördshuset var ordnad, och han betonade med den allra största skärpa, att det är alldeles nödvändigt, att det finnes en chef vid barnbördshuset. Så är det öfverallt, och så måste det vara, för att det skall bli någon ordning och skick, men det är det icke för närvarande, och detta ogillade herr Lindgren.

Herr Lindgren betonade ock alldeles bestämdt, att för att en chef skall kunna åstadkomma detta, måste han vara bosatt invid sjukhuset. Nu håller man på att bygga detta nya barnbördshus, och skall det byggas upp en chefsbostad, skall det göras nu. Det är icke godt att, om det, efter det barnbördshuset är uppbyggt, visar sig vara af stort behof, att han är bosatt därstädes, komma efteråt och där uppföra en byggnad. Skall det göras, måste det göras nu, det förstå nog herrarne.

Den siste ärade talaren talade ju för reservationen, men om jag uppfattade hans yttrande rätt, betonade han, hurusom det icke skulle vara för sjukvården alldeles nödvändigt att hafva direktor boende på sjukhuset, men han förnekade icke, att det för ekonomien och för upprätthållande af ordning och skick vid hela anstalten skulle vara ganska nyttigt.

Han kom till slut till en fråga, som har ganska mycket att göra med den opposition, som inom Karolinska institutet yppat sig i denna fråga, nämligen att man mycket väl kan tänka sig, att professorn icke vill vara bunden af att bo på anstalten, och han talade om, att bostadsbandet kunde blifva af menligt inflytande, när den platsen en gång skall besättas. Det kan ju vara. Det är en annan syn på frågan. Men det vederlägger alldeles tydligt den opposition, som vi nyss hörde af friherre Beck-Friis, som just ville be kammaren afslå denna fråga, därför att det skulle vara en för stor fördel, man därigenom lämnade direktorn.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Första Kammarens Prot. 1910. Nr 28.

*Om bostad för
direktorn och
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset
i Stockholm.*
(Forts.)

Om bostad för
direktorn och
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset
i Stockholm.
(Forts.)

Herr Lindgren: Den siste talaren har fullkomligt rätt i sitt referat af hvad jag sade. Men jag förmodar, att kammaren uppfattade hufvudpunkten i min argumentering. Jag är af den mening, att det skall finnas en chefsläkare, en direktor, som måste vara bosatt på platsen, men jag säger: Hvad tjänar det till att bygga ett bostadshus för öfverläkaren och direktorn, om han endast skall föra befälet i 3 resp. 6 månader om året? Hvad som bör ändras först är organisationen, sedan kan man bygga. Jag kan därför hvarken gå med på utskottets förslag och dess motivering eller på reservationens, som blott talar om kostnaderna, utan jag säger: Ändra dessa förhållanden och kom sedan in med begäran om anslag, eller, om Riksdagen får garanti för att Kungl. Maj:t delar denna mening och sätter den igenom, må det byggas ju förr desto hellre. För resten tror jag icke på omöjligheten att bygga i framtiden. Det kan reserveras en tomt och behöfver man spränga å densamma, kan man göra detta, samtidigt med att sjukhuset uppföres. Det är icke så farligt. Hvad jag opponerat mig emot är, att på grund af förhållanden, som den oinvigde icke kan läsa i betänkandet, man kommer till ett så förvirradt resultat beträffande sjukhusets ledning och handhafvande.

Föreliggande framställning med sina utredningar är den första frukten, som kommit inför Riksdagen, af missgreppen vid den omorganisation, som under förklädnad af en lönereglering för två år sedan ägde rum beträffande universiteten och Karolinska institutet; och det kommer flera efter.

Friherre Beck-Friis, Johan: Med anledning af att grefve Wachtmeister, ansåg mig vara fullt vederlagd af grefve Taube och honom, ber jag att ånyo få taga kammarens uppmärksamhet i anspråk ännu en stund. Jag fäster mig mindre vid, huruvida byggnaden kostar 45,000 eller 52,000 kronor. Jag har mest fäst mig vid, huruvida byggnaden verkligen behöfs eller icke. Jag är säker på att, om kammaren vore öfvertygad om att byggnaden vore behöflig för sjukvården, skulle kammaren lämna de medel, som behövas för densammas uppförande. Men anser kammaren, att byggnaden icke behöfs, lämnar den ingenting, vare sig det ena eller andra beloppet.

Om man har den syn på saken, jag har, lockar det icke alls, om en enskild person erbjuder sig att tillskjuta ett belopp till eller icke.

Vidare har det ansetts nödvändigt, att byggnaden uppföres nu, därför att medan anstalten bygges, bör också denna byggnad uppföras och icke efteråt. Det är alldeles sant, men jag hoppas, att herrarne äro på det klara med, att den icke alls behöfs, hvarken nu eller framdeles.

Grefve Taube sade, att löneregleringen icke hade med denna sak att göra. Det var en — flott åsikt, det får jag verkligen säga!

Har icke löneregleringen att göra med, huruvida en person får en stor tjänstebostad eller icke? Vid alla löneregleringar, jag hört talas om, brukar man taga mycket stor hänsyn till, huruvida en tjänst är förenad med bostadsförmån eller icke.

Vidare har här talats om ekonomien samt om de sedliga intressena på platsen, ordning och skick etc. Jag kan icke tänka mig, att ekonomien vid allmänna barnbördshuset är så stor, att det för den sakens skull behöfver byggas ett hus, så att direktorn kan bo inom anstalten. Om vi jämföra barnbördshusets ekonomi med många andra institutioners såsom regementen och dylikt, är jag öfvertygad om att vi skola finna, att barnbördshusets ekonomi visst icke är större. Konsekvensen skulle kunna blifva den, att vi finge lof att bygga boställsvåning för hvarenda chef, som hade lika stor ekonomi att sköta om, som den här är fråga om.

Herr Windahl hade, tyckte jag, utmärkta och bevisande skäl för att anordnandet af denna särskilda bostad icke heller behöfdes ur synpunkten, att öfverläkaren skall öfvervaka ordning och skick på anstalten. Det finns ju en inom anstalten boende underläkare, och de personer, som skola öfvervakas, äro väl icke sådana barnungar, att de behöfva hafva ständigt tillsyn.

Vidare yttrade greve Wachtmeister, att fjolårets utskott endast hade framhållit, att det var för dyrt. Ja, det var *ett* skäl. Men vidare anförde utskottet, att då myndigheterna icke voro eniga om saken, ville det icke heller gå med på den. Således har jag däraf det intrycket, att utskottet i fjol var så på det klara med att saken skulle afslås, att utskottet icke gick in på närmare granskning i detalj af förslaget.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Grefve Taube: Friherre Beck-Friis talade om, att han aldrig ville vara med om det här byggnadsföretaget. Ja, bevars, det är ju en ståndpunkt att stå på, och den vill jag icke yttra mig om.

Därjämte frågade baron Beck-Friis, om icke detta har att göra med löneregleringen. Ja, det kan man ju säga hvad man vill om! För min del har jag sökt framhålla, att det för barnbördshuset vore nödvändigt, att en direktor bodde där och eftersåge det hela. Det har jag, som sagdt, sökt framhålla, men det har tydligen icke lyckats mig framhålla, när icke friherre Beck-Friis kunde förstå det. Eljest tyckte jag verkligen, att jag så tydligt som möjligt framhöll de skäl, jag hade, för att direktor skulle bo där.

Sedan anställde friherre Beck-Friis jämförelse med regementena. Nej, förlåt, det tror jag egentligen icke är jämförliga saker; och dessutom hafva de väl icke vid regementena tillsyn öfver sådana här historier, så det tycker jag icke är analoga förhållanden.

Hvad nu själfva saken beträffar, vill jag verkligen säga, att jag tycker, att reservanternas nuvarande ståndpunkt är underlig, om man betänker, att i statsutskottets i fjol framlagda och af Riksdagen god-

*Om bostad för
direktorn och
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset
i Stockholm.
(Forts.)*

Om bostad för
direktorn och
öfverläkaren
vid allmänna
barnbördshuset
i Stockholm.

(Forts.)

kända motivering för afslag det står: »Beträffande förslaget om uppförande vid barnbördshuset af boställsbyggnad för anstaltens direktor, hafva», etc., etc., »meningarna varit delade i fråga om behofvet af att direktor vore boende vid anstalten, i det att» — och sedan står det hvilka det var, som ansett, att han skulle bo där. Därefter kommer: »att medicinalstyrelsen uttalat, att nödvändighet ej förefunnnes att inom inrättningen bereda bostad åt direktorn». Nu har medicinalstyrelsen för sin del ändrat åsikt och sagt, att det är önskvärdt, att han bor där.

Det andra skälet för afslag, som fanns i statsutskottets utlåtande, uttrycktes sålunda: »Vid sådant förhållande och då utskottet anser den för direktorsbostaden beräknade kostnaden, 60,000 kronor, synnerligen hög samt handlingarna i ärendet icke, såvidt utskottet kunna finna, innehålla något kostnadsförslag, af hvilket berörda belopp i detalj framgår, har utskottet funnit, att med frågans afgörande tills vidare bör kunna anstå, och detta så mycket hellre, som ett uppskof med uppförandet af ifrågavarande boställshus, som är afsedt att utgöra en fristående byggnad, icke lärer behöfva leda till någon förändring i byggnadsplanen eller den därför uppgjorda kostnadsberäkningen i öfrigt.» Utskottet anser sig alltså böra tillstyrka, att det för direktorsbostaden beräknade beloppet af 60,000 kronor icke för närvarande beviljas etc.

Men trots att Riksdagen gick in på allt detta och skref under allt detta, kommer friherre Beck-Friis nu med en helt ny mening och säger: det skall *aldrig* byggas där! Jag förstår icke hvarför friherre Beck-Friis icke sade detta i fjol. Hvarför skall han, när han var med om utskottets uttalande i fjol — och det finns ingen reservation antecknad vid utskottets betänkande, som ger vid handen något annat — då komma nu och hafva en annan åsikt? Hvarför skall han *nu* säga, att *tills vidare* skola vi icke göra det? Nu är väl tidpunkten att bestämma sig; det torde ingen kunna förneka. Skall det byggas, måste det väl vara mer praktiskt att göra det nu än senare. Visserligen sade en läkare här nyss, att det gör icke så förfärligt mycket. Därom kan jag icke disputera; men hans erfarenhet sträcker sig väl icke längre än till Dalarna i så fall! Det är kanske litet mer obehagligt här nere att få sådant där bråk, som sprängningar och dylikt, bredvid sig. Icke kan det vara lämpligt att hafva sådant intill ett barnbördshus. Skall det byggas, så skall det byggas nu, i annat fall förfaller frågan.

På grund af Riksdagens uttalande i fjol får jag, herr talman, yrka bifall till utskottets nu föreliggande hemställan.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å föreliggande utlåtande förekommit följande yrkanden: 1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservation; och

3:o) att kammaren skulle afslå såväl hvad utskottet hemställt som det i nämnda reservation framlagda förslag.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ofvan upptagna yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Om bostad för direktorn och öfverläkaren vid allmänna barnbörds huset i Stockholm.
(Forts.)

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 65, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda: .

Ja — 49;

Nej — 77.

Vid ånyo skedd föredragning af statsutskottets den 7 och 10 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 66, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för främjande af åtgärder till spridande af god och billig nöjesläsning,

nr 67, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande af ny bostad åt landshöfdingen i Västernorrlands län m. m. jämte en i ämnet väckt motion,

nr 68, i anledning af väckt motion om årliga understöd åt revisorn Justus Myhrmans änka och omyndiga barn,

nr 69, i anledning af väckt motion angående ersättning till vissa lägenhetsinnehafvare för förlust vid bortförande af byggnader från det till statens järnvägar upplåtna området af kronans öfverlopps-mark omkring Gellivare malmberg, och

nr 70, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar angående dels afvode åt extra föredragande i civildepartementet, dels anvisande af medel för anordnande af inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel och dels anställande af ytterligare en vaktmästare hos medicinalstyrelsen,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr talmannen tillkännagaf, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 7 och 10 i denna månad bordlagda betänkande nr 21, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af 15 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin, biföll kammaren hvad utskottet i detta betänkande hemställt.

*Författnings-
förslag ang.
ändrad lydelse
af vissa §§ i
brännvinstill-
verkningsför-
ordningen.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 7 och 10 innevarande månad bordlagda betänkande nr 22, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse af vissa §§ i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907.

Genom proposition, nr 140, af den 4 april 1910, som hänvisats till bevillningsutskottets behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af vid propositionen fogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att antaga ett propositionen bilagdt förslag till förordning angående ändrad lydelse af 2, 12, 13 och 21 §§ i förordningen angående tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907.

Utskottet, som icke funnit något att erinra mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, hade i föreliggande betänkande hemställt, att Riksdagen ville antaga förevarande förslag till förordning angående ändrad lydelse af 2, 12, 13 och 21 §§ i förordningen angående villkoren för tillverkning af brännvin den 11 oktober 1907.

Herr von Mentzer: Herr talman, mina herrar! I det nu föredragna betänkandet har bevillningsutskottet hemställt, att Kungl. Maj:ts proposition i ärendet måtte bifallas. I denna proposition föreslås, att brännvin, som är afsedt för export, skall erhålla samma förmåner som denaturerad brännvin, kommet ifrån fabriker, som ägna sig uteslutande åt tillverkning af sistnämnda slags brännvin. De förmåner, hvilka således afses för det brännvin, som är ämnadt att exporteras, äro *dels* att detta brännvin skall få tillverkas under hela året och att fördenskull tillverkningstiden icke, såsom för brännvin

eljest, skall begränsas till sju månader och *dels* att detta brännvin skall vara fritt, såsom det denaturerade brännvinet, från denatureringsafgift och från vissa tilläggsafgifter; och skall i stället tillverkningen vara förenad med skyldighet att lämna en liten afgift till arfvode åt kontrollören.

Denna proposition har föranledts af en underdånig ansökan från aktiebolaget Ethyl. Detta bolag har i sin ansökan till en början meddelat, att man numera kommit till den punkt, att man kan på ett praktiskt sätt utaf affallsluten vid sulfitecellulosafabrikationen framställa ethylalkohol. Bolaget uppgifver vidare, att det har förvärfvat all rätt till denna uppfinning och att det har för afsikt att försälja denna rätt till rikets samtliga sulfitefabriker för att de sedan skola exploatera uppfinningen. Men när det råämne, som sålunda blir tillgängligt för fabrikationen, är högst betydligt, påyrkas ändring i gällande tillverkningsförordning. Det beräknas nämligen, att man på denna nya väg skall kunna åstadkomma i Sverige icke mindre än cirka 30,000,000 liter 90 procent alkohol om året. Hvar skall man göra af denna mängd sprit? Om den med den billigare tillverkningskostnad, som torde blifva förenlig med det nya tillverknings-sättet, skulle läggas i konkurrens med förutvarande sprittillverkning, skulle den hafva ett minst sagdt högst menligt inflytande på den tillverkningen. Och att tänka sig, att man på denna nya väg skulle tillverka endast denaturerad brännvin, det, menar bolaget, är icke lönt att tala om, ty åtgången af denaturerad brännvin är så jämförelsevis obetydlig, och det lär i detta fall så mycket mindre vara skäl att tänka på tillverkning af endast denaturerad sprit, som den enligt uppgift måste förekomma i stor skala vid den nya metoden. Med anledning häraf har bolaget hemställt hos Kungl. Maj:t, att vid brännvinstillverkning, där sulfiteaffallslut tjänade som råämne, den skulle få äga rum fritt hela året om, under förutsättning att den sålunda tillverkade spriten, hvilken icke denaturerades, exporterades eller användes för tekniskt ändamål vid den tillverkande fabriken.

Nu har Kungl. Maj:t med anledning af denna framställning meddelat, att det syntes Kungl. Maj:t icke vara skäligen att lämna någon frihet för tillverkningen af brännvin utaf detta råämne, affallsluten, för det tekniska behofvet vid fabriken. På samma gång Kungl. Maj:t sålunda delvis afslagit ansökningen, har Kungl. Maj:t icke allenast för öfrigt bifallit densamma utan också utsträckt den ifrågasatta nya rättigheten, så att *all* sprit, som tillverkas i riket, afsedd för export, oafsedt hvilket råmaterial, som har användts vid tillverkningen, skulle enligt den kungl. propositionen få åtnjuta samma förmåner som det ifrågavarande denaturerade brännvinet. Till stöd för detta förslag åberopar Kungl. Maj:t, att det skulle, om det ginge igenom, blifva af stor nationalekonomisk betydelse. Departementschefen synes vara af den åsikt att enahanda skäl, som år 1905 föranledde vissa förmåner för det denaturerade brännvinet, skulle tala för de nu ifrågasatta rättigheterna.

*Författnings-
förslag ang.
ändrad lydelse
af vissa §§ i
brännvinstill-
verkningsför-
ordningen.
(Forts.)*

*Författnings-
förslag ang.
ändrad lydelse
af vissa §§ i
brännvinstill-
verkningsför-
ordningen.
(Forts.)*

Men orsaken till att man år 1905 påyrkade äfvensom medgaf för-
månerna, var, såsom också af dåvarande chefen för finansdeparte-
mentet framhölls, den, att man medelst användning af det denatu-
rerade brännvinet ville underlätta tillverkningen af sådant brännvin,
som kunde användas i industriens tjänst och som särskildt tänktes
kunna minska den stora importen af fotogen äfvensom måhända af
stenkol. Det var orsaken då. Samtidigt vanns ju därigenom visser-
ligen ett ekonomiskt mål, men det ekonomiska målet var icke huf-
vudsaken, och icke det enda, utan det var andra orsaker, som lågo
till grund då.

Nu skulle det vara af stor nationalekonomisk betydelse att få
denna förändring, som här ifrågasättes. Ja, här menas väl då, att
det skulle innebära en vinst för det allmänna, men jag ber att få
hänvisa till den af all erfarenhet bekräftade sanningen att den sken-
bara ekonomiska vinst, som göres på rusdryckshandteringen såsom
rusdryckshandtering, den blir i längden en ekonomisk förlust, liksom
den aldeles tydligen medför förlust äfven i andra afseenden. Hvar
spritdryckerna få rum, så fara de fram — det torde ingen här kunna
jäfva — såsom sannskyldiga röfvere. De utarna de enskilda och
de sköfla hemmen; och är det en sanning, så vill jag hemställa,
huruvida man icke kan hafva anledning fråga, om det icke är me-
ningen här, att svenska staten skall få det gamla märke, som egent-
ligen torde vara utdömdt från alla stater, det märke, som en gång
de så kallade sjörofvarstaterna hade, hvilka väl höllo röfvarne något
så när i tukt inom egna gränser, men som gärna tilläte dem fara
utomlands och göra hvad brott, de där ville utföra.

Den nu gjorda uppfinningen är för visso värd uppmuntran, för
såvidt som genom den det syftemål kan främjas, som åsyftas med
det denaturerade brännvinet. Det är ju afsedt att användas för
tekniska ändamål. Därför kan och vill jag icke yrka afslag å ut-
låtandet, men då jag icke kan gå in på att tillverkningen af denna
nya sprit — och icke heller af annan sprit — skall ställas på sätt
utskottet föreslagit, d. v. s. erhålla särskilda förmåner vid utförelse
från riket, yrkar jag, herr talman, återremiss.

Herr Hammarström: Jag får erkänna, att jag verkligen var
nyfiken att höra, hvad som från nykterhetssynpunkt skulle kunna
anföras mot den kungl. propositionen; och jag får likaledes erkänna,
att jag blef ganska öfverraskad öfver hvad som i det hänseendet
anfördes af den föregående ärade talaren. Nog hade jag föreställt
mig, att nykterhetsvännerna hade tillräckligt att göra inom landet,
för att de icke också skulle behöfva ägna sig åt att söka inskränka
konsumtionen af spritdrycker utomlands. Här är nämligen icke
fråga om annan sprit än sådan, som skall exporteras. Jag hoppas
åtminstone, att den föregående talarens sätt att se på förhållandet
i fråga icke ens inom nykterhetsvännernas eget läger är mera allmänt.

Detta om den ena sidan af saken. Hvad den andra sidan be-

träffar, eller de förmåner, hvilka enligt den kungl. propositionen skulle tillgodokomma den nu ifrågavarande brännvinstillverkningen, så kan icke heller den sidan tillmätas någon afsevärd betydelse. Inom utskottet har för öfrigt icke någon röst höjts emot bifall till den kungl. propositionen, och jag kan verkligen icke förstå, att hvad som här anförts skulle kunna motivera en återremiss, hvilken säkerligen icke komme att föranleda, att man inom utskottet toge förändrad ställning till frågan.

*Författnings-
förslag ang.
ändrad lydelse
af vissa §§ i
brännvinstill-
verkningsför-
ordningen.
(Forts.)*

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna betänkande hemställt samt vidare därpå att betänkandet skulle visas åter till utskottet, och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 7 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 45, i anledning af väckt motion om tillägg till 12 § lagen angående äganderätt till skrift den 10 augusti 1877, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af jordbruksutskottets den 7 och 10 innevarande maj bordlagda utlåtanden:

nr 81, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnader för vissa laga skiften inom Juckasjärvi socken af Norrbottens län,

nr 82, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående afstående eller upplåtelse i vissa fall af mark från kronoegendomar,

nr 83, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord,

nr 84, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af kronan tillhörande jordägareandelar i grufvor,

nr 85, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra löjtnantsbostället Styrestad nr 1 i Östergötlands län,

nr 86, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af en lägenhet från förra jägmästarbostället Lättorp nr 1 i Kalmar län,

nr 87, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af ett område från förra sergeantsbostället Slöta nr 12 Mossagården i Skaraborgs län,

nr 88, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande af ytterligare medel till norrländska nyodlingsfonden, och

nr 89, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af till förra länsmansbostället Eker nr 8 i Örebro län hörande andel i ett soldattorp samt en i ämnet väckt motion,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 7 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande nr 44, i anledning af *dels* Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895, *dels ock* i anledning däraf väckta motioner.

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.

Genom en den 28 januari 1910 dagtecknad proposition, nr 54, hade Kungl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga ett angifvet förslag till lag om aktiebolag och till lag om vissa ändringar i lagen om handelsbolag och enkla bolag den 28 juni 1895.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft i anledning af nämnda proposition väckta motioner inom Första kammaren, nr 50, af grefve *Lagerbjelke* samt inom Andra kammaren, nr 217, af herr *A. Vennersten*, nr 218, af herr *J. Jeansson* och nr 219, af herr *G. Sandström*.

Grefve *Lagerbjelke* hade i sin motion hemställt, att i vissa i motionen närmare angifna hänseenden *dels* 73 § uti Kungl. Maj:ts förenämnda förslag måtte ändras i öfverensstämmelse med den s. k. aktiebolagskommitténs förslag af den 5 februari 1908, *dels ock* 128 § i samma förslag kompletteras.

I den af herr *Vennersten* väckta motionen hade hemställts, att Riksdagen måtte i afseende på det lagförslag, som innehölles i den ifrågavarande kungl. propositionen, besluta vissa ändringar, som i berörda motion föreslagits.

Af herr *Jeansson* hade i motionen nr 218 blifvit hemställt, att Riksdagen i Kungl. Maj:ts proposition nr 54 måtte vidtaga följande ändringar:

»att § 28 sista stycket måtte erhålla följande lydelse:

Styrelsen — — — tillgänglig för aktieägarna samt för tjänsteman som i fiskaliskt intresse begär att få taga del af densamma;

att § 41 måtte erhålla sådan lydelse, att här ifrågavarande meddelande i stället för genom annonsering må delgifvas hvarje aktieägare genom rekommenderadt bref; samt

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

att § 91 mom 2 måtte erhålla följande lydelse:

Beslut afseende — — — som sist hålles, biträds af minst $\frac{3}{4}$ af de röstande med ett sammanlagdt aktiebelopp af minst $\frac{3}{4}$ af hela aktiekapitalet. Där aktier — — — må ökas.»

Slutligen hade herr *Sandström* i sin motion hemställt, »att Riksdagen i det kungl. förslaget om lag till aktiebolag måtte besluta här nedan angifna ändringar afseende:

1:o) beträffande § 54:

att en bestämmelse tillfogas, enligt hvilken bolagsstämman af årsvinsten ej må från utdelning undantaga mer än högst 50 procent, afsättning till reservfonden inberäknad, med mindre röstande med ett sammanlagdt aktiebelopp af minst tre fjärdedelar af det å stämman företrädda aktiekapitalet annat besluta; dock att, om bolagsordningen innehåller härifrån afvikande bestämmelser, dessa skola lända till efterrättelse;

2:o) beträffande § 56:

att där intages föreskrift om skyldighet för styrelsen att i balansräkningen på det sätt specificera tillgångarna, att aktieägarna därigenom erhålla kännedom om tillgångarnas viktigare beståndsdelar i fast och lös egendom, och särskildt att specifikt angifva främmande aktier, äfvensom om skyldighet för styrelsen att, där bland tillgångarna ingå aktier i andra bolag, såvidt möjligt vid bolagsstämman tillhandahålla aktieägarna balans- samt vinst- och förlusträkning för dessa bolag;

3:o) beträffande § 73:

att däri göres dels den ändring, att den grupp af aktieägare, som bestämt tillkallande af extra revisor, också äger hos Konungens befallningshafvande påkalla förordnande af sådan, och att samma grupp jämväl förklaras skyldig att betala extra revisionsarfvode, dels det förtydligande, att fråga om tillkallande af extra revisor må kunna, utan föregående anmälan till styrelsen, omedelbart väckas vid bolagsstämma;

4:o) beträffande § 87:

att därtill göres det tillägg, att om klandertalan å förvaltningen anhängiggjorts af en grupp af aktieägare, representerande det föreskrifna minimibeloppet en tiondedel af aktiekapitalet, och en eller flere af aktieägarna därefter frånträdt sin talan, sådant icke må för öfrige klandrande aktieägare utgöra hinder att fullfölja rättegången, utan afseende på om de tillsammans fortfarande äga en tiondedel af aktiekapitalet eller icke;

5:o) beträffande § 95:

att 2 mom. af denna paragraf måtte utgå ur lagen;

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

6:o) beträffande § 107:
att däri göres den ändring, att arvodet till gode mannen skall betalas af de aktieägare, som påkallat honom; och

7:o) beträffande § 132:
att bland de förseelser, som i denna paragraf beläggas med ansvar, intages jämväl åtgärd af den, som äger företräda bolaget, hvarigenom han i strid mot föreskriften i 66 § iklädt bolaget förpliktelse eller eljest förfogat öfver dess tillgångar för ändamål, som uppenbarligen är för bolagets verksamhet främmande.»

Vid föredragning af utlåtandet begärdes ordet af

Herr Afzelius, som yttrade: I afseende på föredragningsordningen tillåter jag mig hemställa:

att först föredrages utskottets förslag till lag om aktiebolag paragrafvis med rubriken sist;

att vid behandlingen af första paragrafen öfverläggningen må omfattas förslaget i dess helhet;

att efter genomgåendet af detta lagförslag företages till afgörande det under 2:o) framställda lagförslaget;

att därpå föredrages utskottets hemställan;

att lagtext ej må behöfva uppläsa i vidare mån än sådant af någon kammarens ledamot begäres;

att om lagförslagen eller något af dem komma att i en eller annan del återremitteras, utskottet lämnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, som blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar föranledas, samt

att i afseende å nummerbeteckning af paragrafer och moment utskottet äger vidtaga sådana ändringar, som påkallas af kamrarnas beslut.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Utskottets förslag till lag om aktiebolag.

1 §.

Denna paragraf hade i förslaget följande lydelse:

De, som vilja med ett af dem tillskjutet, i visst antal lotter (aktier) fördeladt kapital idka verksamhet i bolag utan att personligen ansvara för däraf uppkommande förbindelser, äga, på sätt i denna lag sägs, bilda aktiebolag.

Herr Afzelius: Detta lagförslag är, kan man säga, föranledt af flera ganska innehållsrika riksdagsskrifvelser, man kan nästan påstå, att det är bestämdt af Riksdagen. Däraf följer naturligtvis ingalunda,

att lagförslaget också utan vidare bör af Riksdagen accepteras. Det gäller alltför viktiga saker, för att man här icke skulle gå fram först efter noggrann och grundlig pröfning.

*Lagförslag om
aktiebolag
n. n.
(Forts.)*

Jag vill erinra om, att ända till år 1895 rörde sig aktiebolagen i vårt land med en ganska stor frihet. Kungl. Maj:t skulle visserligen fastställa bolagsordningen för bolagen, men själfva lagen innehöll mycket få normerande föreskrifter. Annorlunda blef det 1895. Då infördes ett annat system. Sanktionen föll bort utom i vissa undantagsfall, och i stället blef det lagen, som innefattade reglerande bestämmelser. Denna lag har nu lefvat i 15 år, och i detta ögonblick stå vi inför ett förslag, som innefattar i det närmaste dubbelt så många paragrafer som den förra lagen, som således innebär en mycket längre gående reglementering.

Syftet med hela denna reglementering är att bereda trygghet dels åt de enskilda aktionärerna, delägarna i aktiebolaget, dels åt tredje man, antingen denne nu vill göra transaktioner om aktier i bolaget — köpa eller sälja aktier — eller ingå i kreditförhållanden med bolaget. Själfva syftet kan ju icke sägas vara annat än godt, och erfarenheten har nogsamtt bestyrkt under de gångna åren, att sådana föreskrifter kunna behövas.

Nu kan det visserligen sägas: det är ju ingen, som tvingar en person till vare sig det det ena eller andra af hvad jag nyss nämnde. Det är ingen, som tvingar någon att gå in som delägare i ett aktiebolag eller att köpa aktier eller inleda kreditförbindelser med ett bolag, och den som gör det, får se upp, han får skylla sig själf, om han icke ser upp. Ja, så kan man ju säga; men att lita på den enskildes vakenhet och förståndiga uppfattning därvidlag är en fullkomlig utopi. Det kan i alla fall icke hjälpas, att det ligger någonting i hög grad upprörande däri, att den ene luras eller exploateras af den andre, äfven om detta icke sker under rent straffbara former. Man kan icke inför sådana företeelser blott lägga armarna i kors och säga åt den, som blifvit lurad: du skulle ha sett dig bättre för! Lagen måste i viss mån vara äfven de därars förmyndare. Man måste taga människorna såsom de äro och icke såsom man kunde önska, att de skulle vara. Men man kan gå för långt äfven i en dylik reglementering. Man kan gå för långt i sin försiktighet att söka förebygga missbruk och på det sättet klafbinda äfven aktiebolagets fullkomligt lojala verksamhet. Man kan verkligen komma därhän, att man botar sjukdomarna, om jag så får kalla dessa företeelser, eller sjukdomsfröna — med sådana medel, att patienten själf dör.

Detta är ingen teoretisk fråga, det är en praktisk fråga, och från den synpunkten måste den bedömas. Förslaget vill nu bereda skydd främst emot hvad jag rätt och slätt skulle vilja kalla »skojs» vid aktiebolagsbildning. Därom är ingenting annat än godt att säga, och jag tror också, att förslaget i denna del är på det hela taget, måhända med något undantag, tillfredsställande. Förslaget vill vidare skydda minoriteten i ett bolag mot maktmissbruk. Det ligger otvifvelaktigt något mycket tilltalande i detta, och vi, som nu lefva under proportionali-

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

tetens tecken, vi skulle kunna vara böjda nog att vilja öfverflytta den tanken äfven på aktiebolagen. Men detta vore absolut oriktigt. Aktiebolaget är en enhet, en association för ett bestämdt ekonomiskt ändamål, och lika visst som för den enskilde framgången uti ekonomiska ting är beroende på energien och beslutsamheten vid hans handhafvande af ett företag, lika visst är ock, att framgången för aktiebolagen betingas utaf enhet och kraft i ledningen. *Principen* måste därför alltid vara den, att det är majoriteten i aktiebolaget, som har bestämmanderätt, att det är majoritetens förtroendemän, styrelsen, som har ledningen och handlar för bolaget. Denna princip får naturligtvis icke hänsynslöst tillämpas. Man får icke ställa minoriteten rättslös, man får icke offra minoriteten, äfven om det någon gång skulle kunna blifva generande för majoriteten att vissa befogenheter tillkomma äfven minoriteten. Men är majoritetsförtryck förhatligt, så är minoritetsförtryck också förhatligt. Man kan skapa sådana förhållanden, man kan skapa en sådan rätt för minoriteten, att den rätten kan missbrukas, och detta kan ge den enskilda egennyttan uppmuntran till att lägga sig emot kloka och förståndiga, ja, rent af för aktiebolaget, nödvändiga beslut, endast för att man därigenom skall kunna sätta ett pris på sina aktier och tvinga sig till att bli utlöst ur bolaget. Sådant kan nämligen blifva nödvändigt för att undanröja de hinder, som resas emot nyttiga och nödvändiga åtgärder. Men dylikt är icke heller tilltalande.

Det gäller således på detta område att hålla den rätta, den gyllene medelvägen mellan tvenne ytterligheter. Hvar gränsen skall dragas är naturligtvis en synnerligt grannlaga fråga, en fråga, som icke kan afgöras annat än med hänsyn till det praktiska lifvets behof.

Om jag nu från de synpunkter, jag angifvit, betraktar detta lagförslag, så tror jag, man måste medgifva, att den kommitté, som utarbetat förslaget, oaktadt detta i mycket var förtjänstfullt, icke härutinnan varit fullt lycklig. Kommitténs förslag skulle jag för min del, sådant det förelåg, icke kunnat förorda till antagande. Lagrådet har vid granskningen nedlagt ett omsorgsfullt arbete, som det är en glädje att här få erkänna, och som verkligen fört saken framåt till större praktikabilitet. Lagutskottet har gått vidare på den vägen och vidtagit en mängd förändringar i förslaget, hvilka jag hoppas och tror äro lika många förbättringar. Jag måste säga, att den tid, som varit mig lämnad för att studera förslaget i det skick, hvori det kommit från lagutskottet, varit alltför kort, för att jag skulle kunna hafva fullständigt öfvertygat mig om, att efter alla dessa förändringar, alla dessa lappningar, förslaget i sin *helhet* är godt, och att dessa förändringar icke hafva rubbat det inre sammanhanget, som i alla fall är succus et sanguis i hvarje lag. Men såvidt jag kunnat genomgå dessa lagutskottets förändringar, har utskottet nedlagt ett mycket sorgfälligt arbete vid sin granskning, och jag har på det hela taget icke funnit dessa förändringar vara sådana, att jag icke för min del skall kunna biträda dem. Jag säger detta med den reservation, att jag icke på långt när hunnit genomtränga saken så, som man för en verklig granskning af en lag bör göra, men jag vill gärna

i förtroende till lagutskottet och med tanke på de betydande olägenheter, som skulle vara förenade med att kasta hela denna stora lagstiftningsfråga ut i det okända och osäkra, i alla fall yrka bifall till första paragrafen. Därmed följer också, att jag i stort sedt är beredd att antaga förslaget i dess helhet med vissa jämkningar.

*Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)*

Herr Rogberg: För min del anhåller jag att få yrka afslag på den kongl. propositionen.

Enligt min mening bör en ny lag om aktiebolag icke antagas utan i sammanhang med den af Riksdagen i skrifvelse år 1902 begärda lagen, hvarigenom nu gällande förbud att utan Konungens tillstånd här i riket förvärfva fast egendom skulle i den utsträckning, som kunde anses lämplig, jämväl komma att omfatta svenska bolag med utländska aktieägare.

Då en sådan lag, som den jag nyss nämnt, icke blifvit förelagd Riksdagen, anser jag, att den förevarande propositionen icke heller bör för närvarande bifallas.

Den föregående ärade talaren påpekade, att åtskilliga önskemål, som allmänheten framställt, genom förevarande förslag blifvit tillgodosedda. Äfven om detta är en god sak, så är det dock enligt min mening en ringa sak i jämförelse med lösningen af den vidsträckta och betydelsefulla frågan om principiellt förbud för bolag, hvari utlänningar äga aktier, att förvärfva fast egendom här i riket.

Kommitterade för aktiebolagslagen ha citerat ett yttrande af högsta domstolen år 1829, när högsta domstolen hördes öfver det då väckta förslaget till lag angående förbud för utlänning i allmänhet att utan Konungens tillstånd förvärfva fast egendom här i landet, och högsta domstolen har då sagt: »Med grunderna för samhällsinrättningen och med andan af de lagar, hvilka betrygga dess säkerhet, kunde det icke förenas, att utländsk man skulle vara tillåtet att fritt förvärfva och besitta fastighet här i riket.» Denna sats anser jag böra gälla äfven beträffande bolag, som inom Sverige förvärfva fast egendom, om de hafva utlänningar till aktieägare. Då Riksdagen år 1902 uttalade som sin önskan, att en lagstiftning i syfte att inskränka rätten för aktiebolag med utländska aktieägare att här förvärfva fastighet, vore nödig och nyttig, låg gifvetvis den nämnda tanken bakom Riksdagens uttalande.

Nu är det mycket sant, att en lag, som inskränker aktiebolags rätt att förvärfva fast egendom här i landet i de fall, då utlänningar äro delägare i dem, måste utfärdas såsom en fristående lag, och en sådan lag kan ju antagas efter det den nu föreliggande aktiebolagslagen träd i kraft. Men en lag om sådant förbud föranleder ändringar i vissa paragrafer i aktiebolagslagen, åtminstone i §§ 6, 26, 28, 52, 91, 93, 94 och 132, ja kanske i ännu flera! Då synes det mig föga praktiskt, att nu antaga den föreslagna nya aktiebolagslagen, om man kanske snart med anledning af den af mig omförmälda blifvande lagen nödgas ändra en hel del paragrafer i aktiebolagslagen.

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

Ehuru jag, såvidt jag förstår, finner att det föreliggande lagförslaget är godt, anser jag mig på anförda skäl böra yrka, att Riksdagen icke måtte bifalla den kungl. propositionen.

Herr Trygger: Jag tror icke, att jag behöfver ingå på något utförligare bemötande af de grunder, på hvilka den siste ärade talaren yrkade, att förslaget skulle afslås af kammaren. Det är en detaljfråga, som talaren berörde, och den kommer nog att kunna lösas lika bra, om vi antaga detta förslag, som om vi förkasta det.

Men då den förste ärade talaren yttrade sig mera allmänt om förslaget, skall jag också be att få säga några ord därom, därvid jag närmast tänker på förslagets formella behandling hos vederbörande myndigheter.

Den ärade talaren, herr Afzelius, trodde, ehuru han icke haft så lång tid på sig, att han kunde vara fullt säker på saken, att de ändringar, som lagutskottet vidtagit i förslaget, icke rubbade sammanhanget, och att de voro vidtagna med omsorg, så att ingen inadvertens kunde vara att befara, ifall Riksdagen nu skulle antaga lagutskottets förslag. Jag tror — man kan ju aldrig vara säker — att utskottet kan svara för de ändringar, utskottet gjort i hvarje särskild punkt, men däremot är jag icke lika säker på, att i de delar, där utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, detta förslag därför är oangripligt, ty granskningen af detta förslag i utskottet har varit synnerligen svår.

Herrarne veta, att grundlagen säger, att det är Kungl. Maj:t, som föreslår Riksdagen lagar, och att de skola remitteras till lagrådet för inhämtande af lagrådets yttrande, innan de komma på Riksdagens bord. I detta fall kan man påstå, att det varit tvärtom. Det är i viss mån lagrådet, som afgifvit förslag, och Kungl. Maj:t, som däröfver afgifvit yttrande. Saken är nämligen den, att aktiebolagskommitténs förslag, hvilket Kungl. Maj:t icke har oförändradt godkänt utan väsentligen förändrat, därvid följande lagrådets mening, skickades af Kungl. Maj:t utan vidare till lagrådet, utan att Kungl. Maj:t hade i viktigare punkter pointerat, hvilka förändringar Kungl. Maj:t ansåg däri böra vidtagas. Därefter granskade lagrådet detta förslag och gjorde däri en mängd ändringar. Sedermera har Kungl. Maj:t accepterat en stor del af dessa ändringar, andra icke, och så vidtogos, såsom det heter i propositionen, ett par mindre sakliga förändringar i förslaget. Jag tror för min del, att det icke är lämpligt att gå till väga på detta sätt vid beredande af ett lagförslag, som skall föreläggas Riksdagen, ty svårigheterna blifva synnerligen stora att komma till rätta med ett sådant förslag, i jämförelse med hvad som fordras för att komma till rätta med ett förslag, som Kungl. Maj:t själf utarbetat med ledning af ett kommittébetänkande och därpå underställt lagrådets granskning, liksom tidigare högsta domstolens, ty då kunna ändringarna icke bli så genomgående, som här blifvit fallet.

Nu kan man emot mig invända: men detta tillvägagångssätt har

förekommit vid flera andra tillfällen. Då vill jag svara: man får göra en bestämd skillnad mellan de olika fallen. Om ett förslag kommer från lagberedningen och utan vidare skickas till lagrådet, är det något helt annat. Detta förslag är utarbetadt af personer, som hafva lagskrifning till sin lifsuppgift och däri äga stor erfarenhet och skicklighet. Sålunda är det icke någon anledning att antaga, att granskningen i lagrådet af ett sådant förslag skall föranleda så många ändringar. Jag tänker t. ex. på ett af våra mera betydande lagförslag, förslaget till lag om nyttjanderätt till fast egendom. Det blef af Kungl. Maj:t från lagberedningen öfversändt till högsta domstolen. I det nu föreliggande fallet har däremot en vanlig kommitté haft frågan om hand. Nu vill jag säga, att trots det att jag har olika mening med kommittén i åtskilliga punkter, måste jag erkänna, att kommittén i många afseenden gjort ett förtjänstfullt arbete. Kommittén fick emottaga åtskilliga mer eller mindre väl öfvervägda riksdagsskrifvelser, för resten sådana, som måste tolkas med stort förstånd, ty ofta betyder en af Riksdagen uttalad önskan icke mer, än att frågan skall utredas, och icke att ett visst resultat bör framläggas. Kommittén erhöll emellertid dessa riksdagsskrifvelser, och på basis af dem utarbetades ett förslag i viss riktning och den riktningen fick sitt särmärke däraf, att minoritetens intressen skulle särskildt tillvaratagas. Hvad nu dessa minoritetens intressen beträffar, har jag om dem en något olika uppfattning med den förste ärade talaren. Han sade, att det är lika farligt, om minoriteten förtryckes som om majoriteten förtryckes. Jag anser, att det är farligare, om minoriteten i ett bolag får öfva förtryck, ty majoriteten har så stora intressen i bolaget, att däri ligger ett korrektiv mot dess egenmäktighet, som icke minoriteten äger. Kommitténs utlåtande fick således karaktär af de riksdagsskrifvelser, som blifvit dit öfversända. När nu betänkandet kom in från kommittén till Kungl. Maj:t, borde Kungl. Maj:t ha tagit tid på sig att öfverväga frågan; jag kan nämligen icke tänka mig möjligheten af att Kungl. Maj:t verkligen skulle hafva förändrat uppfattning från det ögonblick, då Kungl. Maj:t skickade kommitténs förslag till lagrådet, och till det ögonblick, då lagrådets yttrande kom tillbaka till Kungl. Maj:t. Man tyckes däremot hafva stått på den principiella ståndpunkten, att man borde låta kommittébetänkandet, sådant det var, underkastas lagrådets principiella granskning. Men detta sätt att gå till väga har försvärat arbetet i Riksdagen, och jag har hört, att lagrådets tid härigenom tagits onödigt länge i anspråk för saken. Lagrådet skall granska, ej utarbета lagar, och hade lagrådet icke behöft använda så lång tid på denna fråga, hade följden kunnat blifva, att åtskilliga andra lagfrågor kommit hastigare in till Riksdagen. Trots det mest ansträngande arbetet från lagrådets sida ha åtskilliga ärenden synnerligen sent kommit fram till Riksdagen.

Jag har sålunda velat säga, att granskningen af detta förslag i lagutskottet varit ganska svår, och att jag för min del icke kan i stort sedt svara för annat än de förändringar, utskottet vidtagit. Utskottet har

Lagförslag om emellertid trots svårigheten att granska det omfattande materialet, aktiebolag sökt pröfva det kungliga förslaget så godt, utskottet kunnat. m. m. Jag yrkar bifall till första paragrafen.
(Forts.)

Herr Löfgren: Då föreliggande fråga under hela sin behandling — äfven innan den kom på Riksdagens bord — kommunicerats med och tagits i öfvervägande af Sveriges advokatsamfund, till hvilket jag räknar mig som medlem, anser jag mig böra säga, hvilket intryck advokatsamfundets ledamöter i allmänhet fått af detta förslag.

Jag kan då förklara, att min liksom de flesta praktiserande juristers erfarenhet är den, att bristerna i den nuvarande lagstiftningen om aktiebolag äro så stora, att en reform är behöflig. Det torde också vara en rätt så allmän mening, att det hufvudsyfte, som Kungl. Maj:ts förslag har, är behjärtansvärdt och riktigt. Det är visserligen sant att göteborgsadvokaterna likaväl som skåneadvokaterna i allmänhet icke haft några anmärkningar att framställa mot den nu gällande aktiebolagslagen, då däremot advokaterna i Stockholm och Norrland mot densamma haft en hel del anmärkningar att göra. För man här af sluta, att i södra och västra delarna af Sverige affärsverksamheten är lojal och affärsföretagen sunda, förringar detta icke i det stora hela behöfligheten af en lagreform.

Nu ha emellertid två reservanter i Andra kammaren yrkat, att förslaget skulle i sin helhet afslås, och i samma yrkande har herr Rogberg i denna kammare förenat sig. Jag kan icke förstå, att de skäl, som dessa herrar anfört, äro af den betydelse, att de kunna motivera en rent negativ ståndpunkt i frågan. Bland Andra kammarsreservanternas skäl finnes först och främst det, att det vore lämpligt att vänta, tills man finge en skandinavisk lagstiftning i frågan. För min del tror jag knappast, att det skälet har något berättigande. Jag vet icke, hvarför vi skulle sitta och vänta med att sopa rent för vår egen dörr, tills danskar och norrmän hunnit finna, att samma fel vidlåda deras lagstiftning, som vi funnit i vår egen. Vidare kan jag icke heller finna att önskvärdheten af gemensam lagstiftning på detta område framträder så starkt som med afseende på sjörätten och obligationsrätten. Följaktligen tror jag icke, att det finnes några som helst skäl att vänta på en skandinavisk lagstiftning, helst man icke vet, huru danskar och norrmän skulle ställa sig till ett samarbete härvidlag.

Det andra skälet var det, som herr Rogberg anförde, eller mera vidsträckt taget, att man borde se till, i hvad mån utlänningar begagnat sig af aktiebolagsformen för att få en näringsrätt här i landet, som de eljest icke hafva, eller på det sättet kringgå förbudet för utlänningar att besitta fast egendom i riket. Jag ber också att få understryka, att det synes mig högeligen angeläget, att undersökning vidtages om, i hvilken mån aktiebolagsformen missbrukats af utlänningar. Bulvanbolagen för utlänningar äro ingalunda få, och det är synnerligen angeläget, att statsmakterna se till, huruvida och på hvad sätt bestämmelserna rörande utlänningars rättigheter genom användandet af aktie-

bolagsformen kringgås till skada för staten och enskilda. Men jag kan icke förstå, att detta skall kunna inverka på föreliggande fråga, ty mig synes det, att om man i hufvudsak får igenom Kungl. Maj:ts förslag, kommer en skarpare kontroll att utöfvas äfven på de aktiebolag, som hufvudsakligen ägas af utlänningar.

*Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)*

Slutligen anfördes det, och det anser jag är det viktigaste skälet från reservanternas synpunkt mot denna lagstiftning, att Kungl. Maj:ts förslag vore anpassadt efter de större affärsföretagen, men passade icke för de mindre. Jag tror, att denna invändning är ganska berättigad. Det är ju gifvet, att vid de mindre företagen, där det sammanskott af kapital, som sker, vanligen göres omedelbart och i reda penningar, faran för missbruk vid bolags bildande och därefter är mindre än vid de större bolagen, särskildt sådana, som afse att exploatera patent och dylikt och där ett ofta öfvervärderadt patent utgör bolagets enda tillgång. Just vid de mindre bolagen borde därför också simultanbildning kunna ske utan vidare formaliteter, och det kan synas onödigt att pålägga dessa mindre bolag så stränga bestämmelser för en omständig och kostsam kontroll. Då hänsyn till de mindre bolagen emellertid icke afhåller mig från att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag, beror det därpå, att jag icke är säker på, huruvida det öfver hufvud taget är lämpligt, att dessa små företag drivas under form af aktiebolag. Snarare bör man se till, om man icke med förebild af den tyska lagen kunde få till stånd en ny form af bolag med begränsad ansvarighet, särskildt anpassad för de mindre bolagen. I Tyskland har man en bolagsform, där icke samma garantier och kontrollåtgärder som vid aktiebolag i allmänhet förekomma, men där lottägarna i stället äro subsidiärt personligen ansvariga för insatsen i bolaget. Det må blifva en fråga för sig, huruvida Kungl. Maj:t kan finna lämpligt att till en annan Riksdag föreslå dylika bestämmelser, som kunna vara bättre anpassade för de mindre bolagen, och det torde vara af intresse att se, huru en ny aktiebolagslag skall verka just med hänsyn till dessa mindre bolag, innan man tager att steg i den riktningen.

Jag kan sålunda icke finna annat, än att det syfte, som uppbäres af Kungl. Maj:ts förslag, i hufvudsak fått ett godt uttrycki detsamma, och att man, äfven om man icke får den allra bästa, dock får en lag, som är bättre än den nuvarande, om man till väsentlig del antager Kungl. Maj:ts förslag.

Under förutsättning att vid en blifvande sammanjämkning — Andra kammaren lär redan hafva antagit Kungl. Maj:ts förslag i princip — sådana slutliga bestämmelser kunna vinnas, att hufvudsyftet med den föreslagna lagstiftningen efter enhetliga grunder bibehålles, yrkar jag, herr talman, bifall till Kungl. Maj:ts förslag i dess hufvudprinciper.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att beträffande förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle afslås.

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på paragrafens godkännande vara med öfvervägande ja besvarad.

2—7 §§.

Godkändes.

8 §.

Denna paragraf lydte sålunda:

(i Kungl. Maj:ts förslag:)

Stiftarna låte två gånger med minst en veckas mellantid kungöra stiftelseurkunden i allmänna tidningarna äfvensom i tidning inom den ort, där bolagets styrelse skall hafva sitt säte.

Där för aktie skall inbetalas högre belopp, än det hvarå aktie skall lyda, varde i kungörelsen intagen uppgift om det belopp, som skall för aktie inbetalas.

(i utskottets förslag:)

Stiftarna låte kungöra stiftelseurkunden i allmänna tidningarna äfvensom i tidning inom den ort, där bolagets styrelse skall hafva sitt säte.

Där för aktie skall inbetalas högre belopp än det, hvarå aktie skall lyda, varde i kungörelsen intagen uppgift om det belopp, som skall för aktie inbetalas.

Herr Håkanson, Ernst: Såsom det synes af betänkandet, har jag jämte två andra ledamöter från denna kammare afgifvit reservation mot den förändring af Kungl. Maj:ts förslag beträffande § 8, som utskottet vidtagit. I denna paragraf enligt dess lydelse i Kungl. Maj:ts förslag föreskrefs, att stiftelseurkund skulle två gånger med minst en veckas mellantid kungöras i allmänna tidningarna och tidning inom orten. Grunden till denna föreskrift var, att tid och tillfälle skulle lämnas personer, som därtill funne anledning, att framställa kritik mot stiftelseurkunden och de grunder, som däri vore framlagda för bolagets bildande. Om man jämför 8, 9 och 10 §§ finner man, att först efter det kungörelsen varit två gånger införd i tidningarna, stiftelseurkunden må ingifvas till Kungl. Maj:ts befallningshafvande för fastställelse, äfvensom att först sedan bevis om fastställelse åtecknats urkunden, teckning af aktier i bolaget får börja. Nu har utskottet sagt, att kungörelsen skall införas endast en gång. Detta innebär, att stiftelseurkunden genast, efter det den varit införd en gång och sålunda dagen efter det den varit offentligen tillgänglig, kan ingifvas för fastställelse.

Utskottet säger i sin motivering, att tillfälle till kritik skulle kunna finnas i alla fall under den tid, stiftelseurkunden vore beroende på Kungl. Maj:ts befallningshafvandes pröfning. Det kan nog hända, att detta i allmänhet kommer att blifva fallet, men det kan också hända, att just en gång, då kritik varit väl behöflig och befogad, Kungl. Maj:ts befallningshafvande meddelar fastställeresolution mycket hastigt.

Såsom ytterligare skäl för denna ändring har utskottet anført, att kostnaderna skulle blifva mindre och att tidsvinst därigenom skulle kunna uppstå. Hvad kostnaderna beträffar kan jag icke förstå, att de behöfva spela någon roll. Är det fråga om att bilda ett bolag, som icke kan bära kostnaden för kungörelsens införande i tidningarna två gånger, undrar jag, om det icke vore väl så bra, att ett sådant bolag icke komme till. Tidsvinsten bör väl icke heller vara af någon vidare betydelse. Det rör sig nämligen endast om en vecka.

*Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)*

På grund af nu anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt afgifna reservationen.

Herr af Ekenstam: Man var visserligen i utskottet något tvifvelsam, om det ens skulle vara lämpligt att så förfara, som det här var föreslaget, eller att stiftelseurkunden öfver hufvud taget alls skulle kungöras, men då man stannade vid att dock låta den kungöras en gång, så ansåg man det vara alldeles tillfyllest. Då den föregående ärade talaren påstått, att man genom att endast en gång kungöra stiftelseurkunden alltför mycket inskränkt tiden och möjligheten för kritik, synes det mig, att han ser saken alldeles för teoretiskt. Det synes mig, som om han, att döma af detta yttrande, tänkt sig, att det icke skulle vara någon möjlighet att kunna komma med kritik öfver stiftelseurkunden, efter det Konungens befallningshafvande fastställt urkunden. Och dock är det väl så, att kan verkligen denna urkund gifva anledning till kritik, har den kritiken nog tid att göra sig gällande och kommer helt visst att inverka under hela den tid, som aktieteckningen bedrifves. Sitt mest pregnanta uttryck får den, då fråga är att bilda bolaget på den konstituerande stämman. Under sådana förhållanden är det enligt min uppfattning fullkomligt tillräckligt, att denna stiftelseurkund en gång blir kungjord, och jag tror icke, att vi behöfva frukta, att tiden för kritiken är för kort.

Jag vill i detta sammanhang framhålla, att vi få icke betrakta bolagsbildning och hvad som därtill hörer på så sätt, att det skulle vara något sådant, som man bör behandla precis som allmänna handlingar, hvilka genom grundlagsskydd äro bestämda att vara offentliga, utan man bör tänka på, att det är enskilda mäns enskilda företagsamhet, som det är fråga om och som man icke alldeles utan förbehåll bör lämna till offentligheten. Då man gjort så mycket, att man bestämt, att stiftelseurkunden en gång skall kungöras, så bör det vara nog.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr von Baumgarten: Då jag är en ibland dem, som afgifvit en afvikande mening från utskottets majoritet, skall jag anhålla att med några ord få tillkännagifva min ståndpunkt.

Det är icke så, såsom det i utskottets betänkande står, att kostnaden för annonseringen bör spela en stor roll. Den omständigheten har sannernligen varit af ringa betydelse för mig, och jag anser, att då denna kostnad är så obetydlig vid bildandet af ett bolag och annonseringen

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

är en så viktig sak, kostnaden härför icke bör inverka det ringaste, i synnerhet som kostnaderna för införande af en annons två à tre gånger i en tidning äro jämförelsevis mindre, än om man annonserar blott en gång. Jag har sett saken, såsom den förste ärade talaren sade, att den bör ses, från en mera praktisk sida och afgifvit min reservation för att så mycket som möjligt förekomma, att någon blir lurad vid ett aktiebolags bildande. Jag ber att få framställa ett exempel.

Det är en industriidkare i ett mindre samhälle. Han har flera industrigrenar. Han finner, att en af dem går med förlust. Han önskar att skilja sig från denna industrigren, som tynger på affärerna, och han tycker, att bästa sättet att blifva af med den är att bilda ett aktiebolag. Mannen, som har denna industriverksamhet, har stort förtroende i samhället. Han har kommunala uppdrag. Han får lätt aktier tecknade, när han annonserar, och i synnerhet om han säger, att efter så och så många dagar indragas teckningslistorna. Han tecknar själf aktier, och människor, som tro, att hans ställning är solid, rusa dit för att få vara med om att teckna aktier i detta industriella företag, som är så gynnsamt. Men sedan aktiebolaget är bildadt och efter det bolaget ett à två år gått jämnt med förlust, så få aktieägarne se, att de förhastat sig vid teckningen af aktier. Tro då icke herrarne, att dessa aktieägare skulle strängt bedöma lagstiftaren, som tillmätt så kort tid, att man blott behöfver annonsera en gång för att efter några få dagars uppehåll få stiftelseurkunden fastställd och bolaget bildadt? Jag tror, att det är nödvändigt, att det annonseras två gånger, och det är därför som Kungl. Maj:ts förslag, såsom äfven lagrådet tillstyrkt, för mig varit mest tillfredsställande. Helst hade man bort fastställa, att man skulle införa annonsen tre gånger, ty om det är en viktig sak, brukar man i allmänhet åtminstone på min ort annonsera tre gånger, men då Kungl. Maj:t nu har föreslagit annonsering af stiftelseurkunden två gånger, så har jag intet att yttra om det.

Det har talats om simultanbildning. Må vara, att det kan ske mycket fort. Det behöfves icke mer än fem personer, som skola teckna aktier för att bilda ett bolag. Om en persons ställning är sådan, att han behöfver mera hastigt bilda ett bolag för att stå sig och få medel, då kan han lätt få sina vänner att hjälpa sig och teckna aktier. Det skall icke röna någon svårighet, men i allt fall är det icke mer än åtta dagars längre tid, som kräfves för bolagets bildande, om man antager Kungl. Maj:ts förslag. Jag tror, att en veckas längre uppskof för en sådan person icke betyder så mycket, ty han kan begära aktiebolagets bildande en vecka tidigare. Han känner nog själf sin ställning så väl, att han kan när som helst fatta sitt beslut om bolagets bildande.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Herr Trygger: Om det vore så, att man kunde teckna aktier på teckningslistor, innan stiftelseurkunden inlämnades till Kungl. Maj:ts befallningshafvande, skulle man möjligen finna ett visst skäl för den

siste ärade talarens reservation. Men så är det icke, och vid sådant *Lagförslag om aktiebolag m. m.* förhållande tror jag, att man har svårt att icke biträda utskottets uppfattning. Man kan ju flitigt annonsera och skaffa sig äfven åtskilliga andra garantier, men meningen är väl icke att åstadkomma större garantier, än som behöfvas, och hvad kostnaden beträffar, är det sant, att hvarje post är liten, men många bäckar små göra en stor å. Och det får man tänka på, äfven när man bildar aktiebolag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på nu föredragna paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag, dels ock att paragrafen skulle godkännas med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Håkanson, Ernst*, begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 8 § i lagutskottets förslag till lag om aktiebolag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf med den lydelse Kungl. Maj:t föreslagit.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstningen befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 88;

Nej — 35.

9—14 §§.

Godkändes.

15 §.

För nu föreliggande paragraf hade föreslagits denna lydelse:

Har, efter ty i 14 § sägs, uppskof med frågan om bolagets bildande beslutats, välje stämman genast, såframt påstående därom framställes af minst en fjärdedel af de å stämman närvarande aktietecknare, som enligt hvad af 14 § 3 mom. framgår äga deltaga i omröstning rörande frågan om bolagets bildande, eller ock af aktietecknare med minst en

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

fjärdedel af samtliga förutnämnde aktietecknare vid stämman företrädda aktiebelopp, ett utskott för närmare granskning af de förhållanden, som för frågans afgörande kunna vara af betydelse.

Sådant utskott skall, där ej annorlunda beslutas, bestå af tre ledamöter. Dessa väljas bland de aktietecknare, som enligt hvad af 14 § 3 mom. framgår äga deltaga i omröstning rörande frågan om bolagets bildande. Vid omröstning om antalet ledamöter i utskottet äfvensom vid val af ledamöterna äge allenast nyssnämnde aktietecknare rösträtt.

Utskottet afgifve skriftligt utlåtande öfver sin granskning. Utlåtandet bör minst fem dagar före den fortsatta stämman i tillräckligt antal exemplar genom stiftarnes försorg hållas tillgängligt för aktietecknare på plats, som bestämts af dem, hvilka deltagit i valet af utskottsledamöter.

Stiftare vare skyldig att på begäran lämna ledamot i utskottet alla för fullgörande af utskottets uppdrag erforderliga upplysningar.

Herr Afzelius: Jag skall be att få ställa en fråga till lagutskottets ärade ordförande, en fråga, som jag visserligen gjort honom enskildt, men som kanske också bör framställas från denna plats, helst den också ger herrarne tillfälle att öfva sig i tolkning af lagtext. Det står här i 15 § — som handlar om uppskof med bolagets bildande till ett fortsatt sammanträde — »dock att, där minst en fjärdedel af de närvarande eller ock aktietecknare med ett sammanlagdt aktiebelopp af minst en fjärdedel af det vid stämman företrädda aktiekapitalet rösta därför, med frågans afgörande skall anstå till fortsatt stämma å viss dag minst fyra och högst sex veckor därefter». När man läser detta, undrar jag, om man icke tror, att dessa frister äro absoluta, således att det aldrig får dröja längre än sex veckor, och att tiden ej heller får sättas kortare än till fyra veckor, äfven om minoriteten icke begär mer än t. ex. en vecka. Låt oss tänka oss, att en upplysning behöfves. Den är lätt att få, men den är icke tillgänglig, och den vill man ha. Man kan få den på ett par dar. Men då säger lagen: »Nej, ett så kort uppskof kan ni icke få. Ni *skola* hafva fyra veckor. Det är bäst, att ni få tänka på saken så länge.» Och åter, om upplysningen icke kan anskaffas på sex veckor, men alla aktietecknare äro med om att uppskjuta saken på sju veckor, så säges det: »Nej, det får ni inte, ty högst sex veckor medgifver lagen.» Är detta verkligen meningen? Är icke detta en reglementeringsytterlighet, som går för långt? Jag tror nu icke, att det är meningen. Jag tror, att de sex veckorna visserligen stå i relation till 12 §, som säger, att aktieteckningen kan förfalla. Det är ju riktigt, att man icke får uppskjuta saken så länge som helst och emellertid låta aktieteckningen gälla. Men om alla tecknare äro med därom ställer sig saken annorlunda. Och jag kan alldeles icke förstå, hvarför man icke skulle kunna nöja sig med en kortare frist än fyra veckor, om de, som vilja hafva fristen, icke vilja hafva den längre. Meningen lär alltså vara, att den ena bestämmelsen innebär, att *mot minoritetens protest* får uppskofvet icke sättas kortare än fyra veckor, men om minori-

teten icke vill hafva längre frist än en vecka, behöfver den ej bli »minst fyra». Det är nog icke meningen, att denna bestämmelse skall vara absolut bindande. Och den andra bestämmelsen innebär att, utan att *alla* äro med om det, kan uppskofvet icke sättas längre än till sex veckor. Jag har bara velat fråga, om detta är meningen eller om bestämmelsen är absolut bindande, sådan den här är affattad.

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

Herr Trygger: Jag skulle egentligen kunna svara på denna fråga genom att själf ställa en fråga till chefen för justitiedepartementet, som jag såg vara här och som skrifvit denna paragraf. Han bör vara den, som lättast kan tolka den. Emellertid, då han nu är borta, skall jag säga, huru lagutskottet tolkat denna bestämmelse, och jag vill säga min ärade vän, att lagutskottet till en början var bet både med afseende på denna paragraf och 85 §, där det finnes en motsvarande bestämmelse. Men när vi närmare funderat på saken, funno vi, att det nog var riktigt, som det stod i förslaget. Jag tolkar paragrafen på det sättet, att ifall den minoritet, som här omtalas, icke har några särskilda önskningsar eller, rättare sagdt, om en sådan minoritet icke framträder med en bestämd fordran, kan tydligen den här omförmälda stämman uppskjutas längre än sex veckor, men då blir icke å detta uppskofsbeslut hänvisningen i § 12 till § 15 tillämplig. Hvad åter beträffar möjligheten af uppskof på kortare tid än fyra veckor, är det enligt min uppfattning alldeles säkert, att om majoriteten vill uppskjuta på kortare tid än fyra veckor, så står det öppet, om det icke finnes en minoritet af den storlek, som här sagts, som fordrar längre tid. Hvad denna paragraf vill säga är det, att om det finns en minoritet, som icke vill hafva uppskof kortare än fyra veckor eller längre än sex veckor, är majoriteten bunden beträffande uppskofvet minst fyra och högst sex veckor, bunden att bestämma den fortsatta stämman till dag mellan fyra och sex veckor. Sålunda, minoriteten har en ovillkorlig rätt att, om den fordrar, få minst fyra och högst sex veckor, men huru mycket den skall få mellan dessa fyra och sex veckor, det afgöres af majoriteten. Så har jag fattat detta stadgande, och bestämmelsen är gifven därför, att då det är majoriteten, som skall bestämma dagen för den fortsatta stämman enligt förslagets mening, har man velat, när minoriteten begär uppskof, begränsa majoritetens rätt att utsätta stämman mellan dessa fyra och sex veckor, men naturligtvis, om minoriteten nöjer sig med mindre tid, finnes intet hinder för majoriteten att bestämma uppskofvet kortare.

Herr Afzelius: Jag tror nästan, att herr Tryggers tolkning öfverensstämmer med min? Jag tror det, och då är jag tillfredsställd, ty då får man fram en förständig mening, ehuru jag icke själf har tilltrött mig säkert kunna läsa ut den ur texten. Jag hoppas, att det lilla meningsutbyte, som nu ägt rum, må kunna tjäna till ledning för någon kommentator, som framdeles bemäktigar sig detta lagverk och skall gifva allmänheten ledning för dess uppfattning.

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, godkändes den föreliggande paragrafen.

16—23 §§.

Godkändes.

24 §.

Förevarande paragraf lydde sålunda:

Har hvad bolaget i annat än penningar enligt bestämmelse i stiftelseurkunden öfvertagit blifvit uppskattadt till oskäligt högt värde eller oskälig förmån enligt stiftelseurkunden blifvit tillerkänd stiftare eller annan, vare stiftarne pliktige att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en. Framgår af omständigheterna, att stiftare hvarken haft eller bort hafva vetskap om att uppskattning eller förmån, som nyss sagts, varit oskälig, vare han från ersättningskyldighet fri.

Beträffande denna paragraf hade reservation afgifvits af herrar Trygger, af Ekenstam, Gustaf Andersson, Ridderbjelke, Håkanson, Skytte och von Baumgarten, hvilka i öfverensstämmelse med hvad lagrådet rörande paragrafen anført ansett, att utskottet bort tillstyrka följande lydelse af densamma:

»Har hvad bolaget i annat än penningar enligt bestämmelse i stiftelseurkunden öfvertagit blifvit uppskattadt till oskäligt högt värde, eller oskälig förmån enligt stiftelseurkunden blifvit tillerkänd stiftare eller annan, och hafva stiftarne om den egendom eller förmån i de för konstituerande stämman jämlikt 14 § framlagda handlingar lämnat oriktig uppgift, vare de pliktige att ersätta bolaget skadan, en för alla och alla för en.»

Herr Kjellberg: I denna regleras stiftarnes civilrättsliga ansvar gentemot bolaget. Men bestämmelserna äro efter mitt förmenande för stränga, och jag anser, att de kunna förhindra tillkomsten af mer än ett önskvärdt företag. Såsom skäl för denna min åsikt skall jag be att få anföra hvad lagrådet i detta sammanhang yttrat. Lagrådet säger (sid. 73 i det kungl. förslaget): »Det skulle kunna ifrågasättas att låta skadeståndsskyldighet inträda, jämväl då stiftarne utan att lämna oriktiga uppgifter rörande fakta satt alltför högt pris å egendom, som skolat öfvertagas, eller tillagt någon oskälig förmån; och måhända har man vid förslagets affattande tänkt sig, att ett dylikt förfarande, när det ägt rum mot bättre vetande eller inneburit vårdslöshet, skulle inrymmas under det föreslagna senare styckets skadeståndsbestämmelser. Att göra stiftarne skadeståndspliktige i dylika fall förefaller dock mindre lämpligt. När stiftarne öppet och utan vanställande af fakta för allmänheten framlagt villkoren för bolagets bildande, hvilka måhända äro de enda, hvarunder bolaget öfver hufvud skulle komma till stånd, synes det böra ankomma på dem, som vilja

ingå i bolaget, att själfva förvissa sig om dessa villkors mer eller mindre fördelaktiga beskaffenhet.»

Ett flertal reservanter från denna kammare hafva yrkat, att ersättningsskyldighet icke bör åligga stiftarna med mindre än att de lämnat oriktiga uppgifter rörande den öfvertagna egendomen, och för min del står jag härvidlag på samma ståndpunkt som reservanterna. Jag skall tillåta mig anföra ett exempel på hvartill bestämmelserna kunna leda. Ett aktiebolag bildas exempelvis för att öfvertaga en uppfinning, af hvilken man väntar sig mycket. De, som uppträda såsom stiftare öfverenskomma om, att uppfinnaren skall såsom ersättning erhålla aktier till betydligt belopp. Det visar sig emellertid efteråt, att uppfinningen är värdelös, och att den sålunda öfvertagits till »oskäligt högt värde». Det är under sådana förhållanden icke rimligt, att stiftarne skola vara ersättningsskyldiga. Jag skulle kunna anföra flera exempel, som visa huru nödvändigt det är att komplettera bestämmelserna i enlighet med reservanternas förslag, men det anförda kanske kan vara nog. På grund af hvad jag anført yrkar jag bifall till herr Tryggers m. fl:s reservation.

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

Herr Bergendahl: Jag har ansett den ansvarsplikt, som denna paragraf ålägger stiftarne, vara allt för vidtgående. Det synes mig obilligt och stridande mot allmänna rättsgrundsatser att fordra ersättningsskyldighet af dem, som hafva klart och öppet redogjort för alla förhållanden och icke haft för afsikt att vilseleda någon. Från den stadgade ersättningsplikten blifva stiftarne befriade, endast ifall omständigheter kunna förebringas, som angifva, att de icke haft eller bort hafva vetskap om att egendom blifvit för högt uppskattad eller att oskäligt hög förmån blifvit någon tillförsäkrad.

Jag tänker mig, att jag är ägare af en mekanisk verkstad, som exempelvis är värd 75,000 kronor, och att jag genom det arbete jag nedlägger i denna rörelse har en inkomst af 7,500 kronor. Så blir det fråga om att bilda bolag och inköpa verkstaden. Då säger jag, att jag vet, att den är värd 75,000 kronor, men att jag har en inkomst uppgående till 7,500 kronor af den rörelse jag drifver. Jag vill säkerställa denna inkomst och fordrar därför 150,000 kronor för fabriken, således dubbelt mot hvad densamma är värd. Men alla vederbörande gå in på detta. Ingen döljer, att priset är högt. Men icke desto mindre blifva stiftarne enligt ordalydelsen i denna paragraf ersättningsskyldiga för det egendomen uppskattats för högt. Denna ansvarsplikt har visserligen mildrats i den af herr Trygger m. fl. afgifna reservationen. Enligt denna blifva stiftarne ansvariga endast för de uppgifter, som lämnas om sådan egendom och om sådan förmån, hvarom fråga är. Men jag har ansett, att äfven den ersättningsplikten är för vidtgående, ty om det visar sig, att en lämnad uppgift är oriktig, men att stiftarne, som äberopat den, icke afvetat detta, utan äro i god tro och icke brustit i den omsorg, de bort ägna saken, blifva de i alla fall med tillämpning af reservanternas förslag ersättningsskyldiga. Jag vill anföra ett exempel.

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

Det skall bildas bolag och inköpas för dess ändamål ett vattenfall, och man har genom person, som ansetts vara sakkunnig, låtit utreda kraften i vattenfallet och kostnaden för dess montering för elektrisk kraftproduktion. Hans utredning åberopas af stiftarne i de handlingar, som företes vid den konstituerande bolagsstämman. Sedan befinnes det, att uppgifterna äro alldeles felaktiga, att det t. ex. icke är så många effektiva hästkrafter, som påståtts, och att monteringskostnaden går till mer, än som beräknats. Då blifva stiftarne ersättningsskyldiga, ty uppgifterna hafva varit oriktiga.

Jag har i min reservation framställt yrkande, att de skulle vara ersättningsskyldiga endast för uppgifter, hvars oriktighet de insett eller bort hafva insett.

Denna reservation är af följande lydelse:

»Finnes skada för bolaget hafva uppkommit däraf, att egendom, som enligt bestämmelse i stiftelseurkunden öfvertagits af bolaget, blifvit för högt uppskattad, eller däraf, att oskäligen förmån vid bolagets bildande blifvit tillerkänd stiftare eller annan, och hafva stiftarne om den egendom eller förmån lämnat eller eljest åberopat uppgift, hvars oriktighet de insett eller bort inse, svare de för skadan, en för alla och alla för en.»

☞ Längre anser jag, att ersättningsskyldighet för stiftarne icke bör gå, men då denna formulering icke har blifvit närmare granskad inom utskottet, vågar jag icke yrka bifall till densamma, utan jag ber att få hemställa, att denna paragraf för ersättningsskyldighetens begränsning i det afseende jag angifvit, måtte återremitteras till lagutskottet.

Herr af Ekenstam: Då verkligen här finnes en ordalydelse — den till hvilken herr Trygger yrkat bifall i sin reservation — som är granskad, och då utan tvifvel allt hvad herr Bergendahl med sin reservation åsyftat, kommer denna reservation så ytterligt nära, att skillnaden mellan de båda formuleringarna, den som är gjord af herr Trygger och den som är gjord af herr Bergendahl, är ytterst obetydlig, så att jag är ytterst tveksam, om en domstol, som skulle komma i tillfälle att döma efter den ena eller andra, egentligen skulle kunna göra på annat sätt än att följa den första formuleringen, som är tydlig och klar, nämligen den där det heter »lämnat oriktiga uppgifter», torde det vara att förhåla saken att återremittera paragrafen till utskottet.

Jag vill ytterligare erinra därom att, då i herr Bergendahls reservation talas om, att stiftarne lämnat uppgifter, som de bort inse vara oriktiga, så är väl därvidlag bevisningen ytterligt svår. Det kan väl knappt blifva fråga om annat, än att antingen de afvetat förhållandet, och då komma de under den reservation, som är afgifven af herr Trygger m. fl., eller också hafva de icke afvetat förhållandet och varit så otroligt dumma, att de ej heller begripit den och då skulle dömas för sin dumhet. Jag kan icke finna annat, än att det krånglar till det hela att få in den passus, som herr Bergendahl yrkat. Och jag tror, att både ur den synpunkten och ur synpunkten att snart komma till

ett resultat, det måste vara klokast att följa den reservation, som afgifvits af herr Trygger m. fl., och anhåller jag för min del om bifall till densamma.

*Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)*

Herr Gezelius: Jag har begärt ordet för att yrka bifall till utskottets förslag beträffande paragrafen i fråga. Jag finner denna princip vara riktigare, om jag också icke är fullt tillfredsställd med affattningen. Någon närmare motivering för skälen härför skall jag icke upptaga kammarens tid med, då inom utskottet icke någon af medlemmarne från denna kammare anslutit sig till utskottets uppfattning i frågan. Jag skulle dock vilja hänvisa till den debatt, som fördes här i kammaren, då Riksdagen beslöt den skrifvelse, som torde utgöra närmaste anledningen till att i lagförslaget de förhållanden beaktats, om hvilka nu är fråga. Jag har emellertid velat åtminstone yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende å föreliggande paragraf förekommit följande yrkanden 1:o att densamma skulle godkännas enligt utskottets förslag; 2:o att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Trygger m. fl. beträffande denna paragraf afgifna reservation; och 3:o att paragrafen skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till det under 2:o) här ofvan upptagna yrkandet vara med öfvervägande ja besvarad.

Härefter förekom den af utskottet till uteslutande föreslagna 25 § i *Kungl. Maj:ts förslag*, hvilken lydde sålunda:

Har, innan två år förflutit efter bolagets registrering, å bolagets vägnar träffats något aftal om förvärf af fast eller lös egendom för godtgörelse, som öfverstiger en femtedel af hela aktiekapitalet, skall aftalet genom styrelsens försorg ofördröjligen anmälas för registrering.

Herr Löfgren: Jag ber att få yrka bifall till *Kungl. Maj:ts förslag* och detta på det skäl, att jag anser bestämmelser nödiga för att hindra skenlikvidering af aktier. Genom att formellt ställa till med inbetalning af aktiekapital, som styrelsen eller bolaget sedan använder till inköp af egendom, på sätt i 25 § omnämnes, torde den säkerhet man vill vinna mot bildande af osunda företag icke kunna åstadkommas. Jag är visserligen tveksam, huruvida en femtedel af kapitalet är det riktiga måttet, men då jag icke vågar säga, att någon annan beräkningsgrund är lämpligare, vill jag yrka bifall till *Kungl. Maj:ts förslag* oförändradt.

Herr Trygger: Jag ber att få hemställa om bifall till utskottets förslag, d. v. s. att 25 § i *Kungl. Maj:ts förslag* måtte utgå. Vi hafva

Lagförslag om aktiebolag m. m. (Forts.) varit eniga allesamman i utskottet i denna punkt med undantag af en reservant, herr Lindhagen, och vi hafva haft två skäl för denna vår ståndpunkt. För det första är bestämmelsen mycket svår att upprätthålla. Här står det:

Har, innan två år förflutit efter bolagets registrering, å bolagets vägnar träffats något aftal om förvärf af fast eller lös egendom för godtgörelse, som öfverstiger en femtedel af hela aktiekapitalet, skall aftalet genom styrelsens försorg ofördröjligen anmälas för registrering.

Detta stadgande är mycket lätt att kringgå.

Men så kommer en annan sak: hvad är det för nytta med denna föreskrift? Har tredje man verkligen någon nytta af detta registrerande? Och betänk hvilka olägenheter det medför för bolaget. Ett bolag, som handlar t. ex. med stenkol, skall under de första åren hvarje gång det tagit in ett parti, som i värde öfverstiger en femtedel af aktiekapitalet registrera detta, d. v. s. tala om för alla sina konkurrenter: nu ha vi köpt för så och så mycket. Dels är stadgandet lätt att kringgå och dels är det opraktiskt och olämpligt, och på dessa skäl hemställer jag, att paragrafen måtte utgå.

Herr Löfgren: Jag medgifver, att de skäl som lagutskottets ordförande anført, kunna synas ganska vägande, ty paragrafen i dess nu föreslagna formulering skulle måhända kunna kringgås. Måhända är det också att begära för mycket att fordra registrering af hvarje beslut att inköpa lös egendom till det värde, som omtalas. Men däremot tycker jag, att man åtminstone kunde gå så långt, att man fordrade dylik registrering, då det gällde inköp af fastighet. Jag skulle därför, på de skäl som jag anser ändå förefinnas för bibehållande af paragrafens grundtanke, vilja återtaga mitt yrkande om bifall till 25 § i oförändradt skick och i stället yrka, att 25 § återremitteras till lagutskottet för omredigering, så att det Kungl. Maj:t velat vinna med paragrafen, väsentligen vinnes.

Herr statsrådet Petersson: Jag hör, att 25 § här är föremål för öfverläggning. Jag har tyvärr icke varit i tillfälle att åhöra hvad som sagts därom, ty jag har varit upptagen i Andra kammaren, men jag har där framställt vissa betänkligheter mot utskottets förslag att utsluta denna paragraf, och jag vill då göra det äfven här. Min anmärkning har föranledt Andra kammaren att återremittera paragrafen till utskottet.

Paragrafen är, sådan den finnes i Kungl. Maj:ts förslag, ett nödvändigt komplement till den i 7 § aktiebolagslagen stadgade skyldighet för stiftarne, att när de stifta bolag offentliggöra de värden, hvarmed egendom skall ingå i bolaget, och förmåner, som stiftarne förbehålla sig, och afse att hindra kringgåendet af där gifna bestämmelser. Om det icke finnes något korrektiv, som tryggar efterlefnaden af där gifna bestämmelser, så blir det ganska lätt att kringgå dem. Man kan med exempel visa, huru lätt det skulle vara att vid bolagsbildning låta exem-

pelvis ett patent, en fastighet eller en fabrik ingå i bolagets tillgångar till dubbla värdet utan att något därom offentliggjordes. Det bildas ett bolag, så att det ser ut, som det vore uteslutande med pengar; så betalas det in hvad som behöfves för registreringen af bolaget, och omedelbart efter bildandet köpes egendomen till det planerade öfverpriset. Den, som säljer, har tecknat aktier; han kvittar nu med dessa och kan därjämte få tillbaka hvad han betalat förut på sina aktier. Detta allt försiggår medan endast de närmast intresserade äro aktieägare — därefter är tiden inne att släppa ut aktierna bland allmänheten. Den publicitet man vill vinna genom 7 §, är därigenom tillspillogifven.

Nu insåg man nödvändigheten af att få något slags korrektiv mot detta. Aktiebolagskommittén hade föreslagit en bestämmelse, som motsvarade 25 § i Kungl. Maj:ts förslag. Denna bestämmelse skall jag icke inlåta mig på. Lagrådet framställde sådana anmärkningar däremot, att det icke var tal om att den kunde antagas. Lagrådet föreslog i stället någonting liknande den nuvarande 25 § i Kungl. Maj:ts förslag. Nu hafva vi sett, att det gjorts invändning mot denna paragraf, särskildt i herr Vennerstens motion, och jag måste erkänna, att den invändningen är i viss mån berättigad, att 25 § blifvit för vid. Det är nämligen icke meningen, att man skall tvinga folk att registrera en sådan affär, som då ett bolag använder en femtedel af sitt aktiekapital för inköp af råmateriel till sin fabrik. Men den invändningen skulle vara afhjälpt, om denna 25 §, sådan den finnes i Kungl. Maj:ts förslag, erhöle en liten begränsning, hvilket kan ske genom några få ord och hvarigenom den skulle blifva riktig. Det skulle heta så: »förvärf af fast eller lös egendom, som är afsedd för stadigvarande bruk af bolaget». Därmed har man träffat just hvad man vill träffa, i det att bolaget nödgas offentliggöra sådana förvärf, som hafva ett stadigvarande väsentligt inflytande på bolagets ekonomiska ställning, exempelvis inköp af fabriksfastighet, patenträttighet eller annat, som är afsedd för stadigvarande bruk. Därigenom kommer icke under paragrafen dessa fullt lojala sätt att använda medel, då det ur konkurrenssynpunkt skulle vara farligt att yppa det.

Då Andra kammaren redan återremitterat paragrafen, tror jag, att det skulle vara lyckligt, om Första kammaren gjorde detsamma.

Herr Trygger: Herr statsrådet har erkänt det berättigade i den anmärkning, som är gjord mot 25 § i Kungl. Maj:ts förslag, och han har anvisat en utväg att undgå en af de olägenheter, som skulle följa af en bestämmelse sådan som denna. Emellertid, det kvarstår fortfarande enligt min åsikt berättigade anmärkningar mot denna paragraf. Man får, när man stiftar en aktiebolagslag, icke endast tänka på möjligheten till skoj och förhindrande af dylikt, utan man bör äfven tänka på att ett hederligt bolag kan fylla sin uppgift. Man bildar i allmänhet icke aktiebolag för att öfva skoj utan för att drifva affärer, och följaktligen bör man se till att man icke gör bestämmelserna, som afse att möta oberättigade tillvägagående, så svåra, att de hindra ett bolag

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

att drifva sunda affärer. Massan af affärer, hoppas jag, äro hederliga, och det böra vi hafva för våra ögon, så att vi icke förlama dem för att hindra orätrådighet i vissa undantagsfall. Jag kunde förstå kommitténs förslag. Det var konsekvens i det förslaget. Men att taga detta palliativ, registrering, som herr statsrådet föreslagit, det kan jag icke gilla. Lagrådet säger härom, att ett skydd mot ifrågasatt obehörigt förfarande torde, om också ej fullständigt, dock i någon mån kunna vinnas genom förslaget. Att för detta lilla resultat, som man skulle kunna vinna genom registrering, ålägga bolagen de olägenheter, som följa af registreringen, synes mig icke vara lämpligt. Jag fasthåller således fortfarande vid den ståndpunkt, som gjort sig gällande inom utskottet, och yrkar afslag på paragrafen.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande paragraf i Kungl. Maj:ts förslag yrkats, dels af herr *Löfgren*, att densamma skulle visas åter till utskottet, dels ock, af herr *Trygger*, att kammaren skulle afslå nämnda yrkande och besluta i enlighet med lagutskottets hemställan, att ifrågavarande paragraf skulle utgå.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till herr *Tryggers* yrkande vara med öfvervägande ja besvarad.

26 och 27 §§.

Godkändes.

28 §.

Denna paragraf lydde sålunda:

Öfver aktiebolags samtliga aktier har styrelsen att ofördröjligen upplägga en aktiebok. I denna skola genom styrelsens försorg aktierna upptagas med uppgift å de ursprungliga ägarna samt hos styrelsen styrkta förändringar i äganderätten till aktie ofördröjligen antecknas; dock att, där lösningsrätt enligt 52 § 1 mom. tillkommer förutvarande aktieägare, anteckning ej må ske förr än sig visat, att lösningsrätten ej begagnas. I aktieboken skall ock anmärkas dagen, då anteckning skett.

Det åligger styrelsen att omedelbart före bolagsstämma vara tillstädes för att pröfva de frågor om nya aktieägares införande i aktieboken, som då kunna yppas. Dock skall, där i bolagsordningen enligt 76 § 1 mom. rätten till deltagande i bolagsstämmas förhandlingar gjorts beroende af att anmälan därom sker viss tid före stämman, styrelsesammanträde för pröfning af frågor, som nyss sagts, hållas omedelbart före anmälningstidens utgång.

Ej må styrelsen vägra att i aktieboken såsom ägare införa den,

som företer aktiebref, ställdt till innehafvaren eller försedt med behö- *Lagförslag om*
rigen sammanhängande och till honom fortgående följd af öfverlåtelse. *aktiebolag*

Är aktiebref ställdt till viss man, vare med det undantag, hvarom i 52 § 4 mom. stadgas, den, till hvilken aktie öfvergått, ej gentemot bolaget att anse såsom aktieägare, innan han blifvit införd i aktieboken.

m. m.
(Forts.)

Styrelsen åligger att hålla aktieboken tillgänglig för enhvar som vill taga kännedom om densamma.

Beträffande förevarande paragraf hade reservation afgifvits af herr af Ekenstam, som ansett att, på sätt i herr Jeanssons motion hemstälts, sista stycket bort erhålla följande lydelse:

»Styrelsen — — — tillgänglig för aktieägarne samt för tjänsteman som i fiskaliskt intresse begär att få taga del af densamma.»

Herr af Ekenstam: Jag har tagit mig friheten att anmäla min reservation mot formuleringen af det allra sista momentet i denna paragraf. Uti detta moment står såsom herrarne se: »Styrelsen åligger att hålla aktieboken tillgänglig för enhvar, som vill taga kännedom om densamma». Det har synt mig, att man allt för mycket vid affattningen af denna aktiebolagslag velat likställa bolagen med allmänna ämbetsverk, så att ifrågavarande aktieboks publicitet skulle vara ungefär densamma som tryckfrihetslagen tillförsäkrar offentliga handlingar i våra ämbetsverk. Naturligtvis är den formulering, man möter i denna paragraf ett utslag af sådana sträfvanden, men kan det verkligen nu vara önskligt eller riktigt, att af aktiebolag, som ju egentligen endast och allenast böra angå dem, som tillhöra den ekonomiska sammanlutning, hvilken bolagen utgöra, det skall kunna påfordras, att hvem som helst, som kommer upp, har rätt att taga del af bolagets handlingar i hvilket ändamål som helst? Det torde icke ligga utom erfarenhetens område, att man, efter att på detta sätt i aktieboken hafva inhämtat hvilka bolagets delägare äro, användt den kunskap man fått i långt ifrån lojalt syfte. Jag tror man bör stanna vid den formulering jag tillåtit mig göra med stöd af herr Jeanssons motion och att således momentet skulle lyda: »styrelsen åligger att hålla aktieboken tillgänglig för aktieägarne samt tjänsteman, som i fiskaliskt intresse begär att få taga del af densamma», och jag anhåller om bifall till denna formulering.

Herr Håkanson, Ernst: Utskottet har ansett att denna paragraf borde till den del, som nu är i fråga, bibehållas vid den ordalydelse, densamma har i Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet har nämligen ej kunnat finna att skada eller olägenhet skulle kunna uppkomma däraf, att detta register vore tillgängligt för enhvar, som ville taga kännedom om detsamma. Enligt herr af Ekenstams reservation skulle detta endast vara tillåtet för tjänstemän, i fiskaliskt intresse och för aktieägare, hvilket herr af Ekenstam yrkat i anslutning till herr Jeanssons i ärendet afgifna motion. De i motionen anförda skälen hafva emellertid

Lagförslag om aktiebolag m. m. (Forts.) icke kunnat öfvertyga utskottet om behöfligheten af en inskränkning i den offentlighet som för närvarande är gällande och af Kungl. Maj:t är föreslagen att bibehållas. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande i denna del.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter herr talmannen yttrade, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock, af herr af Ekenstam, att ifrågavarande paragraf skulle godkännas med den ändring, som förordats i den af honom beträffande denna paragraf afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på paragrafens godkännande enligt utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som godkänner 28 § i lagutskottets förslag till lag om aktiebolag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes ifrågavarande paragraf med den ändring, som förordats i den af herr af Ekenstam beträffande denna paragraf afgifna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 65.

29—35 §§.

Godkändes.

36 §.

Herr Trygger: Jag ber att få föreslå, att 41 § måtte föredragas samtidigt med den nu föreliggande 36 §, på den grund att herr Håkansons reservation hänför sig till bägge paragraferna. I denna 36 § är nämligen 41 § åberopad, och således kan man icke bifalla herr Håkansons reservation rörande 36 § utan att äfven bifalla densamma i fråga om 41 §.

Denna hemställan bifölls.

Sedan i följd häraf jämväl 41 § föredragits, godkände kammaren *Lagförslag om aktiebolag m. m.* ifrågavarande två paragrafer. (Forts.)

37—40 och 42—51 §§.

Godkändes.

52 §.

Denna paragraf lydde i utskottets förslag sålunda:

Skola aktiebrefven ställas till viss man, må i bolagsordningen kunna förbehållas, att, där aktie öfvergår till annan än aktieägare eller till annan än ägare af visst slag af aktier, förutvarande aktieägare eller ägare af visst slag af aktier skola vara berättigade att lösa aktien. I ty fall skall bolagsordningen angifva den ordning, i hvilken lösningsrätten må tillkomma aktieägarna inbördes, den tid, ej öfverstigande nittio dagar, räknadt från anmälan hos styrelsen om aktiens öfvergång, inom hvilken den, som vill begagna sig af lösningsrätten, skall därom göra anmälan hos styrelsen, äfvensom den tid, ej öfverstigande trettio dagar, räknadt från det lösens belopp blifvit bestämdt, inom hvilken lösen skall erläggas.

Där aktiebrefven skola ställas till viss man, må i bolagsordningen ock intagas förbehåll, hvarigenom rätten för aktiebolag eller annan samfällighet eller för annan än här i riket bosatt svensk medborgare att genom teckning eller öfverlåtelse förvärfva aktie inskränkes.

Där i fall, som i 1 mom. afses, lösen skall erläggas för aktie, men öfverenskommelse ej kan träffas om lösens belopp, varde, såframt ej annorlunda är stadgadt i bolagsordningen, beloppet, som skall motsvara aktiens verkliga värde, bestämdt af tre skiljemän, utsedda enligt lagen om skiljemän, med rätt för part, som ej åtnöjes med skiljemännens beslut, att draga tvisten under rättens pröfning, såframt han instämmer sin talan inom nittio dagar från det skiljemännens beslut i hufvudskrift eller bestyrkt afskrift delgafs honom.

Innan det visar sig, att lösningrätten ej begagnas, vare den, till hvilken aktie öfvergått, ej i förhållande till bolaget att anse såsom aktieägare; dock äge han uppbära den vinstutdelning, som må vara med aktierätten förknippad, och utföva aktien, i händelse af aktiekapitalets ökning, tillkommande företrädesrätt till teckning af ny aktie. De af sådan teckning härflytande rättigheter och skyldigheter öfvergå å den, som begagnar sig af lösningsrätten.

Ej må på annat sätt, än ofvan är sagdt, rättigheten att föfoga öfver aktie inskränkas.

Herr statsrådet Petersson: Jag har vid denna paragraf fått anledning att hysa någon betänklighet mot den af utskottet föreslagna ändringen, ehuru väl denna ändring ser synnerligen oskyldig ut, då den icke innehåller något annat än ett återförande af paragrafen till samma inne-

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

håll, som den har i gällande lag. Det är här fråga om rättigheten att lösa aktier, när de öfvergå från en ägare till en annan.

Såsom herrarne veta, innehåller vår nu gällande lag, att i bolagsordningen kan intagas en bestämmelse, som ger aktieägaren rätt att lösa till sig aktier, som säljas till annan än aktieägare, och att de grunder, efter hvilka sådan inlösen skall ske, äfven kunna i bolagsordningen bestämmas. Det förslag, som nu föreligger, innehåller samma bestämmelse om rätt att lösa aktie, då den öfvergår från en ägare till en annan, men stadgar däremot, att sådan aktie alltid skall betalas efter fulla värdet och att detta värde skall bestämmas af gode män, ifall parterna icke kunna enas om det.

Med inlösningsrätten sammanhänger emellertid på det närmaste det villkor, som uppställes för att en sådan rätt öfver hufvud skall kunna göras gällande. I nu gällande lag stadgas, att om icke förbehåll om rättighet att lösa aktie står antecknad på aktiebrevet, är förbehållet utan verkan, men förslaget intager i denna del en annan ståndpunkt: det vill visserligen äfven hafva ett sådant förbehåll antecknad på aktiebrevet, men har lagt omsorgen därom på styrelsens ledamöter och stadgar ansvar för en styrelseledamot, som underlåter att tillse, att sådan anteckning sker. Däremot stadgar detta förslag icke den påföljden, att vid underlåten anteckning å aktiebrevet återlösningsrätten skall vara utan verkan. Men detta har en ytterst vidt gående verkan i afseende på rättssäkerheten för tredje man.

Jag antager nämligen, att aktier i ett bolag ligga såsom pant i en bank. Då finnes enligt detta förslag möjlighet att göra sådan ändring i bolagsordningen, att rättighet till inlösen af aktier införes, där den icke förut funnits. I lagförslagets 91 § punkt. 2 står, hur det skall gå till att fatta ett sådant beslut. Men om ett sådant beslut fattas af bolaget och tillika, såsom lagutskottet föreslagit, säges, att bolagsstämman också äger afgöra, huru lösen skall beräknas, kan ju detta mycket skarpt intressera eller rent af lädera pantinnehafvarens rätt. Jag antager att en aktie, som ligger såsom säkerhet, stigit i värde till tio gånger nominella beloppet; genom ett beslut å bolagsstämma att aktier, som öfvergå i tredje mans hand, skola inlösas för nominella beloppet, har då en pantinnehafvare gjort en stor förlust. Men det skulle icke hafva någon inverkan, när man bibehåller det kungl. förslagets ståndpunkt, hvilket säger, att aktierna i alla fall skola lösas till fulla värdet och detta bestämmas af gode män. En sådan ståndpunkt hvilat på den alldeles riktiga uppfattningen, att aktieägare icke böra tvingas att samarbeta med folk, som de icke vilja samarbeta med, och därför har man bibehållit inlösningsrätten, men föranleder icke till att genom lag det skulle tillåtas att på bolagsstämma besluta, att dessa aktier få inlösas till underpris. Skall det ske, böra de åtminstone betalas med fulla värdet. Således borde naturligtvis utskottets förslag i denna punkt hafva varit åtföljdt af en annan ändring, åtminstone så beskaffad, att villkor om inlösningsrätt till aktie icke skulle blifva gällande med mindre anteckning därom på aktiebrevet ägt rum. Då skulle man också komma

åt det man nu icke träffar, nämligen det fall, då aktiebref redan blifvit utsläppta i rörelsen och därefter på bolagsstämma fattas beslut om en lösningsrätt, hvarom då icke anteckning kan ske på alla aktiebref. Emellertid är det nog så, att äfven om man ginge tillbaka till gällande lags ståndpunkt i detta afseende, så att beslut om inlösningsrätt icke skulle gälla med mindre anteckning därom skett å aktiebrefvet, så skulle i alla fall rättsförlust icke vara utesluten med detta system. Om jag tager ett litet exempel, klargör jag kanske saken bättre.

*Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)*

Herrarne veta, att det ofta finnes familjebolag med ett fåtal personer såsom aktieägare och bolagets tillgång ligger i någon fastighet, någon rörelse, fabrik eller något sådant. Om nu det reella underlaget för ett sådant bolag stiger betydligt i värde, så att aktiernas värde kanske utgör det tiodubbla mot det nominella, men en af aktieägarne, som t. ex. drifver någon särskild affär, kommer på obestånd eller har en mängd kreditorer, då ligger det ju inom möjlighetens gränser att på bolagsstämma göra ett sådant arrangemang, att aktierna skola lösas efter det nominella värdet. Detta vore icke juste, men ett fullt lagligt tillvägagående och hade då den verkan, att den gåldbundne aktieägarens kreditorer hade att hålla sig till en egendom, som genom denna åtgärd kommit att representera endast en tiondedel af det värde den i verkligheten har. Till sådana konsekvenser leder den skenbart oskyldiga ändring, som här blifvit vidtagen, och därför hemställer jag, om det icke vore lämpligt att i denna del återgå till Kungl. Maj:ts förslag, hvarigenom alla dylika konsekvenser skulle undanröjas.

Herr Trygger: Kungl. Maj:t har föreslagit, att när i bolagsordning finnes bestämmelse om inlösningsrätt i afseende å aktie, som öfvergår till annan än aktieägare etc., inlösningsbeloppet skall ovillkorligen bestämmas af skiljemän till aktiernas verkliga värde, och regeln är enligt förslaget, att part, som är missnöjd med skiljemännens beslut, äger rätt att vid domstol öfverklaga detta. Hvar och en, som har någon erfarenhet på detta område, blef genast förskräckt för en dylik bestämmelse. Hvad innebär den? Om värdet bestämmes af skiljemän och sedermera aktieägaren icke är nöjd med deras skiljedom, äger han gå till domstol för att få saken afgjord: först till underrätt och vidare till hofrätt och Kungl. Maj:t, och ej förrän saken varit före hos Kungl. Maj:t, får han veta, huru det skall gå med inlösnings af aktierna och till hvilket värde de skola lösas. Detta är väl ändå ett bra opraktiskt förfarande. Om personer, som bilda bolag och stadga en sådan inlösningsrätt, vilja hafva ett enklare sätt för värdets bestämmande, hvarför då hindra dem att hafva detta enklare sätt? Hvarför hindra dem att besluta att inlösningspriset skall bestämmas efter börsnotering eller, ifall de föredraga det, att bestämma om inlösnings efter parivärde. Jag kan icke förstå, att det skulle vara något ondt däri.

Nu säger herr statsrådet, att detta ginge väl för sig, om i nu förevarande lag bestämmelse upptagits, att anteckning om inlösningsrätt skulle ske å aktiebrefvet, så att, om denna inlösningsrätt icke funnes där

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

upptagen, skulle förbehållet därom vara utan verkan. Ja, om man har den uppfattningen, att detta vore det enda sättet att lösa frågan, kunde man hafva kvar nuvarande lags bestämmelse i stället för att komma med skiljemannaförfarandet. Emellertid tror jag, att sådant föreliggande lagförslag är, duger äfven utskottets förslag, ty herrarne torde komma ihåg, att här står, att förbehållet om inlösningsrätt skall tagas upp i aktiebrefven, men det står äfven en annan sak, nämligen att om styrelsen släpper ut aktiebref utan att dylikt förbehåll däri in-tagits, stå dess medlemmar i kriminellt ansvar härför, och detta ett ansvar af från 50 kronors böter till 2 års fängelse.

Jag vet icke, om jag uppfattade herr statsrådet rätt, då herr statsrådet sade, att man på *en* bolagsstämma kan göra om denna sak och i bolagsordningen införa bestämmelser, hvarigenom värdet å aktierna vid inlösnung bestämmes annorlunda än förut varit stadgad; jag vet icke, om jag fattade rätt, men om det var hans yttrande, kan det väl icke vara fullkomligt öfverensstämmande med lagen sådan vi här föreslagit den, ty vi hafva föreslagit, att bestämmelser skola finnas härom i bolagsordningen och att få in nya bestämmelser, det veta herrarne, går icke på en enda stämma annat än om alla aktieägare äro ense; i annat fall fordras tvenne stämmors beslut.

Jag får säga, att man bör väl se till, när man lagstiftar om dessa saker, att man gör det något så när praktiskt. Teoretiskt sedt är det kungl. förslaget tilltalande, men ser jag saken praktiskt, tror jag, att det vore en ytterst olämplig bestämmelse, att hela lösningsfrågan skall hållas in suspenso till dess att skiljemän, underrätt, hofrätt och Kungl. Maj:t — och vi veta, att alla dessa myndigheter, trots det de arbeta efter bästa förmåga, icke arbeta synnerligen fort — bestämt inlösningspriset belopp. Jag hemställer därför om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Petersson: Herr Trygger har uppfattat mitt yttrande alldeles riktigt; jag sade, att bestämmelse om inlösningsrätt till aktie kan sättas in i bolagsordningen på en bolagsstämma, men jag lade icke tonvikten på *en* bolagsstämma, utan min mening var, att det kan ske genom bolagsstämmas beslut. Jag hänvisar också till 91 § 2 mom. i detta förslag, där det uttryckligen står omtaladt, huru det går till, när delägarne i bolaget vilja på bolagsstämma besluta om vissa ändringar i bolagsordningen; där står äfven uttryckligt hänvisadt till sådana förbehåll, jag nu talat om. Beslut i sådant fall är icke giltigt med mindre antingen samtliga aktieägare på en bolagsstämma förena sig därom eller beslutet fattats å två å hvarandra följande bolagsstämmor, däraf minst en ordinarie, samt å den stämma, som sist hållits, biträds af samtliga röstande och dessa tillika företrädt minst tre fjärdedelar af hela aktiekapitalet. Jag har härmed konstaterat, att hvad jag sade i afseende på bolagsstämmas rätt att besluta sådant förbehåll öfverensstämmar med det lagförslag, som föreligger.

Herr af Ekenstam: I den fråga, som senast varit före mellan statsrådet och chefen för justitiedepartementet och utskottets ordförande, vill jag obetingadt ställa mig på herr ordförandens ståndpunkt och är således med om den förändring, utskottet gjort i Kungl. Maj:ts förslag. Det har nämligen synts mig vara det mest praktiska att få en sådan ändring. Det är emellertid icke för att säga detta, som jag begärt ordet, utan med anledning af en till mig ankommen skrivelse från handelskammaren i London, som jag anser stå i samband med denna paragraf. Handelskammaren anser nämligen, att de bestämmelser, som äro gjorda i 2 mom., äro särskildt hårdhända mot utomlandssvenskar samt möjligtvis också mot utlänningar, och den anför följande:

»Hvad i § 52 föreslagna förbehåll beträffar, hvarigenom rätten för utlänning att förvärfva aktier i svenskt aktiebolag inskränkes, synes det handelskammaren, som om det i Sverige vore en numera ganska allmän åsikt, att en sådan inskränkning är förmånlig eller lämplig för att förhindra utlänningar att utöfva något slags kontroll öfver Sveriges naturliga tillgångar eller större svenska industriföretag, och härför finnes kanske ett relativt berättigande, men säkerligen uppmuntras härigenom icke utländska kapitalister att intressera sig för svenska företag.»

»Om det tillåtes aktiebolag att från rätten att förvärfva aktier utestänga annan än i riket bosatt svensk medborgare, torde detta förbehåll endast tillämpas vid bildandet af nya aktiebolag och ej på redan existerande bolag eller deras aktieägare.»

»Den 2 mars 1908 afgaf handelskammaren på kungl. kommerskollegii begäran ett yttrande rörande möjligheten att på Londons Stock Exchange erhålla officiell notering å svenska aktiebolags aktier och obligationer. Fördelen med sådana noteringar vore, att engelskt kapital kunde intresseras för svenska företag. Det var just vid sagda tidpunkt ondt om pengar, och Sverige skulle då med allra största glädje velat placera aktier och obligationer i England, ty Sveriges utländska skuld belöpte sig till en mycket stor summa, och de svenska bankerna voro nödtvungna att neka lån till första klassens svenska handelsfirmor.»

I Svenska handelskammarens i London ofvan omnämnda utlåtande gjordes följande slutliga uttalande:

»Framhållas bör äfven den motvilja, som i Sverige existerar för utländsk kapitalplacering i svenska bolag. Framhärddas i denna affärspolitik, så kan det näppeligen få anses troligt, att engelska kapitalister vilja intressera sig för svenska företag.»

»Om utländskt kapital önskas för att utnyttja Sveriges naturliga tillgångar, böra sådana lagbestämmelser, som nu föreslås, icke få förekomma. Men den föreslagna aktiebolagslagen går än längre och berör en sak, hvilken är den verkliga orsaken att Svenska handelskammaren i London i underdånighet vågar inlägga en allvarlig protest emot Kungl. Maj:ts ofvan anförda lagparagrafsförslag. Det föreslås nämligen, att den rätt, som nekas utlänningar, äfven skulle nekas svenska medborgare bosatta i utlandet.»

Lagförslag om
aktiebolag
m. m.
(Forts.)

»Det är omöjligt för handelskammaren att kunna tro, att ett sådant lagförslag skulle kunna antagas af Riksdagen, men icke desto mindre känner handelskammaren det som sin osvikliga plikt att å de utomlands boende svenska medborgarnes vägnar framföra en den skarpaste protest emot ett sådant lagförslag.»

»Om en svensk medborgare, som under ett flertal år bott i utlandet, fortfarande bibehåller ett varmt intresse för Sverige och svenska affärsförhållanden, så måste därmed förstås, att han hyser ganska starka patriotiska känslor för moderlandet, och om handelskammaren får döma af hvad som under de senaste 3 till 4 åren skrifvits i svenska pressen, så gå sträfvanden i hemlandet nu dels ut på att söka återbörda från fäderneslandet utvandrade svenskar och dels på att uppmuntra utlandets svenskar att bibehålla sitt intresse för fäderneslandet. I utlandet bosatta svenskar blifva ofta ombedda att deltaga med bidrag till fonder öppnade för svenska ändamål, och i allmänhet lämnas bevärdt bistånd på ett liberalt sätt.»

»Under sådana förhållanden är det ingenting mindre än en förolämpning att genom ofvannämnda lagförslag stämpla dem såsom icke varande lika goda medborgare som hvilka andra svenskar som helst.»

»Svenska handelskammaren i London är öfvertygad om, att det skall vara fullkomligt tillräckligt att draga Kungl. Maj:ts uppmärksamhet till saken för att få förslaget ändradt.»

»För icke länge sedan hade handelskammaren anledning att draga Hans Maj:ts beskicknings i London uppmärksamhet till den otillfredsställande lagen om förvärfvande och förlust af svenskt medborgarskap, ett medborgarskap, som i utlandet boende svenskar ofta utan egen förskyllan med lätthet förlora, och därmed kan likställas den nu föreslagna paragrafen rörande eventuellt förbud för i utlandet boende svenska medborgare att äga aktier i svenska bolag.»

Så långt handelskammaren. Det torde dock, om vi se på paragrafens affattning, vara beroende på ett ganska väsentligt missförstånd, då handelskammaren ansett, att denna paragraf skulle alldeles stänga vägen för utomlands boende att bli delägare i bolag. Såsom herrarne finna, heter det nämligen på följande sätt: »Där aktiebrefven skola ställas till viss man, må i bolagsordningen ock intagas förbehåll, hvarigenom rätten för aktiebolag eller annan samfällighet eller för annan än här i riket bosatt svensk medborgare att genom teckning eller öfverlåtelse förvärfva aktie inskränkes.»

Således beror det helt och hållet på affattningen af bolagsordningen, om en sådan inskränkning som den af handelskammaren befarade kommer att ske eller icke; och det får jag i alla fall tillägga, att, om jag eller andra bilda ett bolag och önska, att aktierna skola förblifva placerade hos i Sverige bosatta svenska medborgare, är det väl vår rättighet att så göra. Sådant lagen här är affattad tyckes grundtanken vara, att aktie må kunna besittas af svensk eller utländsk man. — Men för särskilda förhållanden kunna särskilda bestämmelser behövas, och för den skull synes mig affattningen af paragrafen vara väl vald.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande para- *Lagförslag om*
 grafen. *aktiebolag*
m. m.
 (Forts.)

Herr Afzelius: Blott ett par ord i anledning af herr statsrådets anförande. Jag anser mig icke kunna följa honom så långt, att jag vill säga, att det *icke får* finnas någon annan metod för utöfvandet af lösningsrätten än den här särskildt omtalade, anlitande af skiljemän. Att det icke är så alldeles treffligt att vara underkastad skiljemäns afgörande, torde vara allmänt erkänt, och det är väl rimligt, att man här skall *kunna* betinga sig en enklare och kanske lämpligare form. Men enligt min uppfattning hade herr statsrådet obetingadt rätt, då han påpekade, att man kan komma att fatta beslut om införande i bolagsordningen af lösningsrätt till aktier vid bolagsstämma *efter* aktiebrevens utfärdande. Det må vara svårt att göra det, men det kan i alla fall ske. I sådant fall innefattar aktiebrevet icke någon som helst varning för den, som mottager eller till och med redan har mottagit aktiebref, han är skyddslös mot sådana plötsliga förändringar i bolagsordningen. Aktier, hvilka ligga såsom säkerhet i en bank, kunna på detta sätt till sitt värde afsevärdt reduceras. Därför bör ovillkorligen, efter min uppfattning, såsom förutsättning för att man icke skall hafva skiljemannaförfarande, gälla, att därom skall finnas anmärkning på själfva aktiebrevet, så att hvar och en vet, hvad han tager emot. För att få en ändring i denna riktning tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte återremittera paragrafen.

Herr Trygger: Jag fattade icke, då jag hörde yttrandet från statsrådsbanken, om herr statsrådet kunde nöja sig med detta, men om han vill nöja sig med ett dylikt tillägg, att såsom villkor för att skiljeman icke skulle kunna bestämma värdet å aktier, som här äro i fråga, skulle uppställas endast det, att anteckning i fråga om inlösningsrätten finnes å aktiebrevet, skall jag förena mig i yrkandet om återremiss.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på godkännande af föreliggande paragraf samt vidare därpå, att densamma skulle visas åter till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Då tiden var långt framskriden, beslöt kammaren, på framställan af herr talmannen, att till aftonsammanträdet uppskjuta den fortsatta behandlingen af föreliggande utlåtande äfvensom handläggningen af återstående ärende på föredragningslistan.

Herr *Fränckel* väckte en motion, nr 90, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående anordnandet af en tillsynsmyndighet öfver sjuk-kasseväsendet i riket m. m.

Denna motion föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott nr 3.

Anmälades och bordlades statsutskottets memorial nr 72, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående lönereglering för öfverläkare, sysslomän och bokhållare vid statens hospital och asylor;

jordbruksutskottets memorial nr 32, i anledning af utarbetad statistisk redogörelse för statens utarrenderade domäner;

första särskilda utskottets utlåtande, nr 4, i anledning af väckt motion angående ytterligare lindring i främmande trosbekännares skyldighet att erlägga afgifter till svenska kyrkan, dess prästerskap och betjäning; äfvensom

Första kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, nr 19, i anledning af Andra kammarens beslut angående väckt motion om publicerande i den officiella statistiken af vissa uppgifter rörande municipalsamhällen och köpingar, som icke utgöra egen kommun.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 4,14 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.